

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ

Кафедра обліку і аудиту

ГУЛЬКА Марія Іванівна

**ОБЛІК І АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ПРАВОВИХ ФОРМ**

Спеціальність 8.03050901 – облік і аудит

Дипломна робота за освітньо – кваліфікаційним рівнем “магістр”

Виконала студентка групи ОПчвм – 51

М.І. Гулька

Науковий керівник:

к.е.н., доцент В.М. Олійничук

Дипломну роботу допущено

до захисту

“ ___ ” _____ 2013р.

В.о. завідувача. кафедри

д.е.н., професор П.Я. Хомин _____

ЧОРТКІВ– 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ.....	8
1.1. Організаційно-правові форми підприємств та їх майнові відносини.....	8
1.2. Сутнісні характеристики власного капіталу суб'єктів господарювання і джерела формування його складових	15
1.3. Процес руху капіталу як основний чинник і спосіб його існування.....	29
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА.....	40
2.1. Організація облікового процесу складових власного капіталу на ДП “Чортківське лісове господарство”	40
2.2. Особливості обліку прибутку підприємств різних форм власності як основного джерела формування власного капіталу.....	49
2.3. Відображення інформації про власний капітал підприємства в обліково- аналітичній системі.....	54
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	63
3.1. Економічна оцінка використання власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”	63
3.2. Аудиторська оцінка капіталу на підприємстві.....	75
3.3. Модель оптимізації структури власного капіталу господарюючого суб'єкта.....	84
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	112

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку економіки України однією з найуразливіших її галузей є промисловість. На діяльність промислових підприємств негативно впливають такі фактори, як відсутність реальних інвестицій, занадто високий знос основних фондів, недосконала податкова політика та інше. Для підтримки стійкого фінансового стану і платоспроможності промислових підприємств, поряд з подоланням перерахованих факторів, необхідно приділяти більше уваги питанням обліку і аналізу в сфері ефективного управління структурою й вартістю власного капіталу.

Виробнича й фінансова діяльність підприємств потребує управління фінансовими ресурсами, зокрема власним капіталом, яке повинно створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства будь якого типу на ринку. У зв'язку із самостійним виробленням управлінських рішень, які приймають суб'єкти підприємництва в умовах ринку, кожне підприємство повинно формувати ефективний облік, оптимальну структуру власного капіталу, ефективно управляти ним, щоб забезпечити йому успіх в умовах конкуренції.

Проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм розглядалися в працях відомих вітчизняних вчених - економістів. Зокрема, розвитку теорії і практики обліку та документуванню власного капіталу присвячені праці Бланка І.А, Бутинця Ф.Ф., Гольцова С.М., Зятковського І.В., Кузнецова Т.В., Панасовського Ю.В. та ряду інших. Великий внесок в розробку теоретичних основ і практичних підходів до проблеми методики аналізу та оптимізації структури власного капіталу внесли провідні вчені-економісти: Біла О.Г., Брігхем Є.Ф., Дороніна І.М., Климко Г.Н., Нестеренка В.П., Руденко А.М., Ван Хорн. Дж. К., Стельмашук А.М. та інші вчені.

Наукові досягнення названих вчених стали основою подальшого дослідження удосконалення організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм в ринкових умовах. Необхідно відмітити, що дослідження інформаційного, нормативно-правового, облікового та аналітичного процесу руху власного капіталу представляє значний інтерес у теоретичному і практичному плані, однак його вивчення і використання вітчизняними теоретиками і практиками має максимально враховувати зміни, які відбуваються у формах власності підприємств та особливості розвитку в ринкових умовах на сучасному етапі.

Однак низка проблем організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм в ринкових умовах господарювання потребують подальших досліджень та наукових розробок, що обумовило актуальність теми дослідження.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних питань організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм, а також розробці шляхів їх удосконалення.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

- з'ясувати організаційно-правові форми підприємств та їх майнові відносини;
- визначити економічну сутність і джерела формування власного капіталу підприємства;
- дослідити процес руху капіталу як основного чинника і способу його існування;
- дати оцінку організації облікового процесу складових власного капіталу на ДП “Чортківське лісове господарство”;
- охарактеризувати особливості обліку прибутку підприємств різних форм власності, як основного джерела формування власного капіталу;
- провести аналіз ефективності використання власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”;

– запропонувати модель оптимізації структури власного капіталу господарюючого суб'єкта.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, та практичних аспектів організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм.

Об'єктом дослідження є організація обліку і аудиту власного капіталу на державному підприємстві “Чортківське лісове господарство”.

Методи дослідження.Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний, логічні, синтезу, аналізу, порівняння. За допомогою діалектичного методу пізнається сутність організації обліку і методики аудиту власного капіталу. Логічні методи дають можливість провести взаємозалежність між складовими власного капіталу. За допомогою аналізу можна виявити найголовніші риси які притаманні організації бухгалтерського обліку власного капіталу на ДП “Чортківське лісове господарство”, проаналізувати основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства. Метод порівняння дає можливість порівняти показники за попередні роки, запропоновані удосконалення із дієвим обліком і аудитом власного капіталу на підприємстві.

Інформаційною та правовою базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік і аналіз власного капіталу, офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, дані мережі Інтернет. Фактологічною основою проведеного дослідження є статті вітчизняних і зарубіжних учених з проблем бухгалтерського обліку і аналізу власного капіталу, матеріали досліджуваного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів.Результати, що одержані автором в ході дослідження і виносяться на захист, полягають у розробці теоретико-методологічних, методичних і практичних засад обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм, зокрема:

– з'ясувано організаційно-правові форми підприємств та їх майнові відносини;

- визначено економічну сутність і джерела формування власного капіталу підприємства;
- досліджено процес руху капіталу як основного чинника і способу його існування;
- дано оцінку організації облікового процесу складових власного капіталу на ДП “Чортківське лісове господарство”;
- охарактеризовано особливості обліку прибутку підприємств різних форм власності, як основного джерела формування власного капіталу;
- проведено аналіз ефективності використання власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”;
- запропоновано модель оптимізації структури власного капіталу господарюючого суб’єкта.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних питань організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм, а також розробці шляхів їх удосконалення. Реалізація таких рекомендацій сприятиме оптимізації процесу формування власного капіталу та ефективності використання його облікових та аналітичних даних для обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Основні положення і практичні результати дипломного дослідження за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” оприлюднені на студентській науково-практичній конференції, присвяченій Дням науки: “Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством”, 11-12 квітня 2013 року (м. Чортків, інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ) і опубліковано тези.

Результати наукового дослідження взяті до уваги та плануються до впровадження в господарську практику ДП “Чортківське лісове господарство”.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

В першому розкриваються економіко-правові засади формування власного капіталу підприємств різних форм власності, організаційно-правові

форми підприємств та їх майнові відносини, економічна сутність і джерела формування власного капіталу підприємства.

В другому відображено методику відображення власного капіталу в обліковій системі господарюючого суб'єкта, а також відображення інформації про власний капітал підприємства в обліково-аналітичній системі.

У третьому розділі проведено аналіз ефективності використання власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство” та запропонована модель оптимізації структури власного капіталу господарюючого суб'єкта.

Дипломна робота викладена на 121 сторінках комп'ютерного тексту і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить 9 таблиць, 20 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел складається з 9 найменувань, поданих на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

1.1. Організаційно-правові форми підприємств та їх майнові відносини

Розвиток ринкових відносин, докорінний перегляд поглядів на проблеми власності зумовили відродження і правове закріплення різних форм власності в Україні. Розгортання широкомасштабного процесу приватизації державних і комунальних підприємств з наступним перетворенням в господарські товариства пов'язане з неухильним збільшенням кількості останніх.

Організація і функціонування підприємств вимагають нових підходів до системи управління їх фінансово-господарською діяльністю. Зміст таких нововведень полягає в приведенні всіх елементів системи управління у відповідність з організаційно-правовими особливостями форми підприємницької діяльності. Звідси й об'єктивний нині процес зростання ролі та значення таких функцій управління як облік, контроль і аналіз діяльності товариств, розробка на основі отриманої інформації стратегії та тактики роботи товариства, які найбільш адекватні до ситуації, що склалася.

Діяльність підприємства в умовах ринкової економіки будь-якої форми власності, організаційно-правового статусу і галузевої спрямованості безпосередньо залежить від капіталу та його структури. Досягнення стратегічних цілей підприємства також значно залежить від ефективності управління капіталом підприємства та його структурою, тобто визначення загальної потреби в них, формування оптимальної структури, умов їх залучення.

Основними формами підприємницької діяльності обраними у процесі реорганізації підприємств стали наступні:

- акціонерне товариство;

- товариство з обмеженою відповідальністю;
- сільськогосподарський кооператив;
- селянське (фермерське) господарство;
- приватне підприємство тощо.

Кількість підприємств за основними організаційно-правовими формами господарювання вказано в рисунку 1.1.

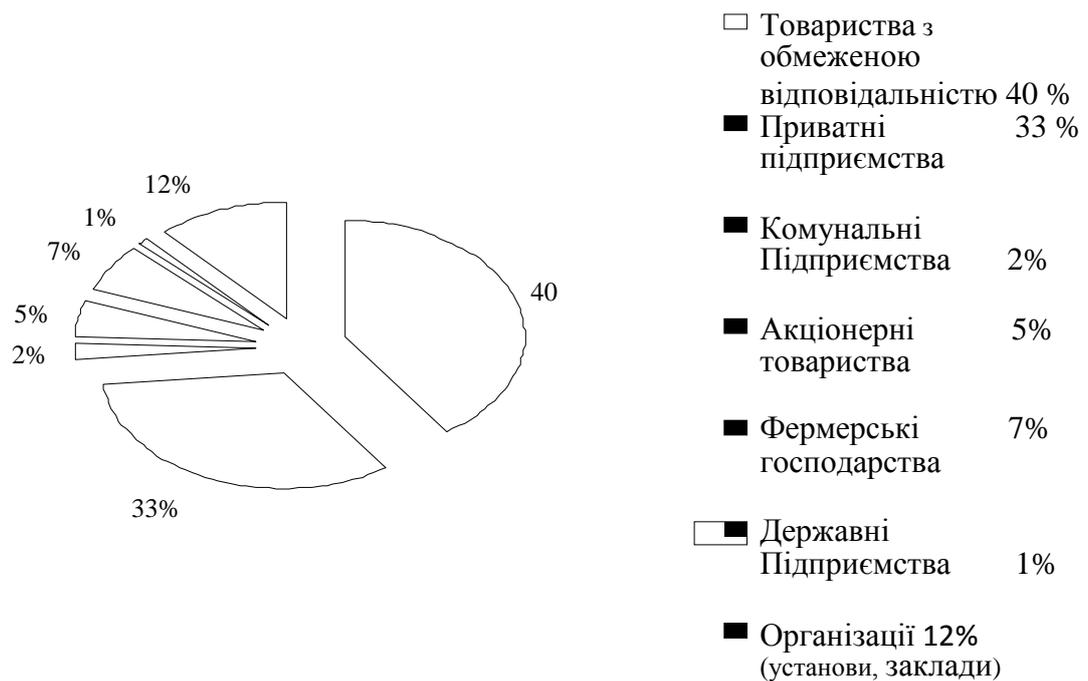

Рис.1.1. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за основними організаційно-правовими формами господарювання.

Згідно зі ст.55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. В Україні відповідно до Господарського кодексу [38, с. 83] існують законодавчо визначені наступні види та організаційні форми підприємств: залежно від форм власності: приватні підприємства, підприємство колективної власності,

комунальні підприємства, державні підприємства, підприємство, засноване на змішаній формі власності. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні розрізняють підприємства унітарні та корпоративні. При створенні підприємства для забезпечення його статутної діяльності основними нормативними документами з формування статутного капіталу виступають Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України та Закон України „Про господарські товариства” [22, 92].

Господарським кодексом України передбачено особливості формування статутного капіталу на підприємствах різних форм власності. Класифікацію підприємств відповідно до способу формування статутного капіталу наведено на рис.1.2

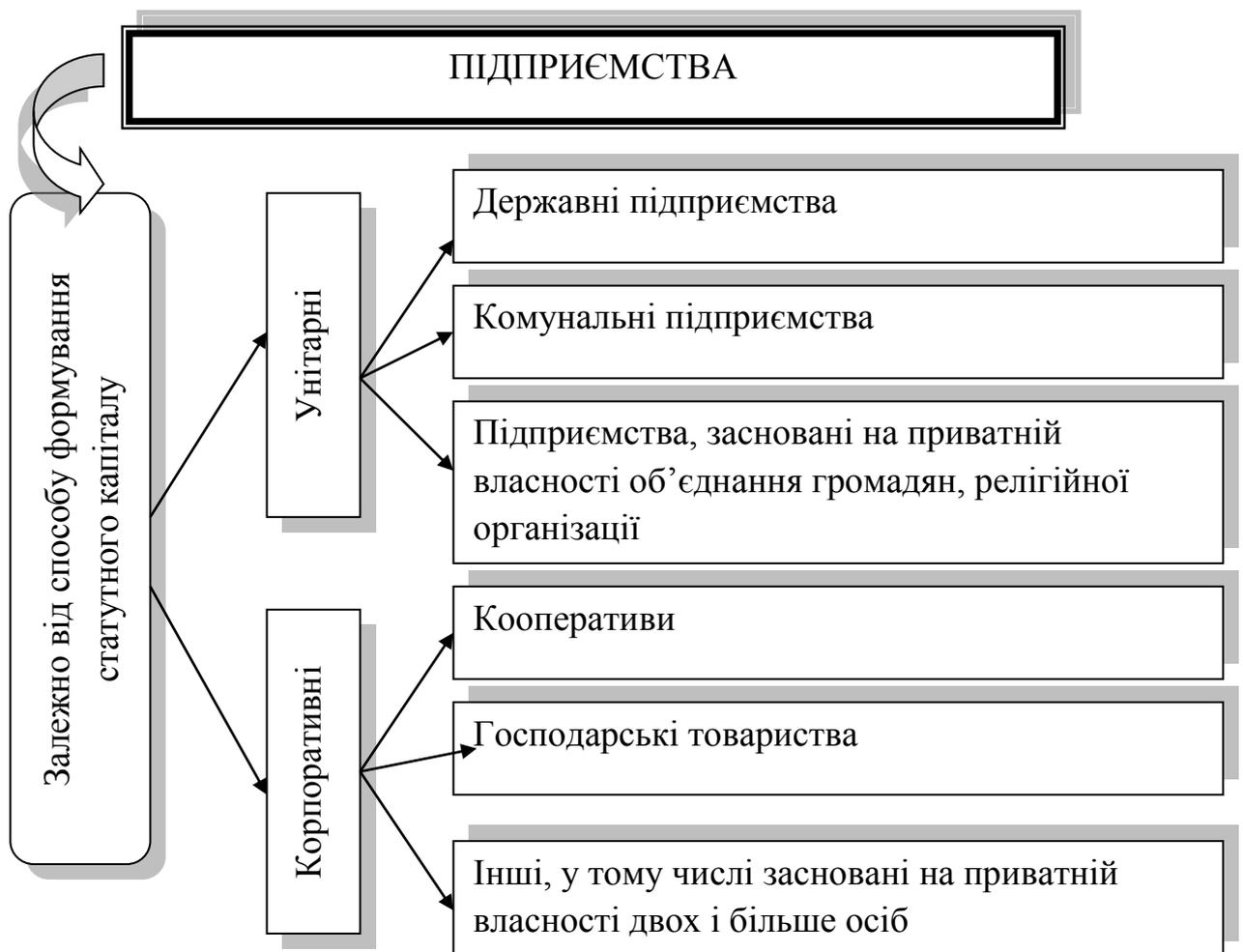

Рис. 1.2. Види підприємств залежно від способу формування статутного капіталу згідно з Господарським кодексом.

Підприємство, створене одним засновником і статутний капітал якого не поділений на частки, називається унітарним. Корпоративним є підприємство, створене двома і більше засновниками, статутний капітал якого поділений на частки.

Статутний капітал як найважливіша складова власного капіталу підприємства виконує наступні функції рис. 1.3 .

Сума, яка на дату реєстрації підприємства оголошена, але фактично не внесена засновниками, представляє собою неоплачений капітал підприємства. Не вкладені кошти засновників (учасників) зменшують реальний розмір статутного капіталу та в пасиві Балансу відображаються зі знаком мінус.

Рис. 1.3. Функції статутного капіталу в господарських товариствах

Учаснику товариства, який повністю вніс свою частку до статутного капіталу, а, отже, погасив свою заборгованість перед товариством, видається свідоцтво товариства.

Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю, командитного товариства, повного товариства, товариство з додатковою відповідальністю формується за рахунок внесків його учасників та засновників (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Внески до статутного капіталу

Закриті акціонерні товариства мають право випускати тільки іменні акції. Обіг іменних акцій фіксується товариством, яке зобов'язане вести Книгу реєстрації акцій. Реєстраційною інформацією в даному випадку є дані про власників акцій, час їх придбання, пакет акцій кожного акціонера [6, с. 9].

Шляхи та джерела збільшення статутного капіталу акціонерного товариства наведено на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Джерела збільшення статутного капіталу акціонерного товариства

Пайовий капітал – це сукупність добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності коштів фізичних і юридичних

осіб[86]. Він формується за рахунок сум пайових внесків членів споживчих товариств, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок та інших підприємств, а також паїв членів сільськогосподарських виробничих кооперативів (СВК) у сільському господарстві, одержаних у результаті розподілу на паї колективної власності.

Додатковий капітал складається з емісійного доходу, тобто доходу, одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість; дооцінки активів; безоплатного одержання необоротних активів; іншого додаткового капіталу.

Суми вилученого капіталу відображають вартість акцій власної емісії, які на даний момент не розміщені серед акціонерів. Вилучений капітал не впливає на суму власного капіталу. Він показує, що капітал належить підприємству, але не закріплений за конкретною фізичною особою (акціонером). Вилучений капітал повинен бути перепроданий або анульований.

Кошти резервного капіталу використовуються відповідно до напрямів, передбачених установчими документами: як правило, у випадку недостатчі прибутку за рахунок резервного капіталу покриваються непередбачені витрати, погашаються борги перед кредиторами при ліквідації підприємства, виплачуються дивіденди за привілейованими акціями тощо.

Статтею 14 Закону України „Про господарські товариства” передбачено створення в господарському товаристві резервного капіталу в розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 % статутного капіталу. Розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу передбачається установчими документами, але не може бути меншим 5 % суми чистого прибутку [90].

Нерозподілені прибутки—це прибутки, одержані в результаті господарсько-фінансової діяльності підприємства, зменшені на суму прибутків, використаних у звітному році. Нерозподілений прибуток є власністю акціонерів (учасників, засновників) і збільшує суму власного капіталу. Якщо фінансовим результатом діяльності є збиток, то сума збитку зменшує суму власного капіталу.

Отже, підприємство є основною ланкою де відбувається ринкова трансформація економіки. Воно являє собою виробничо-технологічну, організаційну й економічну єдність.

Серед великої кількості організаційних форм підприємства однією з найбільш ефективних та корисних для країни, яка розвивається в ринковій економіці є мале та середнє підприємство, розвиток якого на жаль залишається незадовільним в нашій державі. Цю проблему можна назвати, як одну з найголовніших для української економіки на сучасному етапі тому її вирішення повинна приймати держава, забезпечуючи необхідні умови та підтримуючи вітчизняного малого та середнього виробника.

Чекає на вирішення також проблема розвитку та функціонування великих державних підприємств, а також тих, які було приватизовано без отримання бажаних результатів. Звичайно, вирішення цих проблем вимагає певної програми комплексного розвитку та реструктуризації економіки. Основним важелем цієї програми повинна бути ефективна податкова система, спрямована на стимулювання розвитку підприємств.

1.2. Сутнісні характеристики власного капіталу суб'єктів господарювання і джерела формування його складових

В умовах ринкової економіки в Україні процеси, що пов'язані з вдосконаленням системи управління капіталом підприємства, зокрема його формування та використання, набувають особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової ресурсної бази є важливою умовою сталого економічного зростання. Особливої уваги слід приділити власному капіталу, так як саме від його ефективного управління залежить рентабельність підприємства та його подальша діяльність.

Власний капітал – категорія всеохоплююча та багатоаспектна, через це трактувань власного капіталу існує значна кількість.

За результатами досліджень різних точок зору авторів стосовно

визначення економічної суті власного капіталу слід виокремити основні підходи:

– як власне майно підприємства, сукупність ресурсів та засобів, вкладення в активи підприємства;

– як запас власних економічних благ.

Крамаренко Г.О. визначає власний капітал як “власні фінансові ресурси підприємства, сформовані за рахунок первинного капіталу, наданого власником, інших внесків юридичних і фізичних осіб, резервів, накопичених підприємством” [46].

Бланк І.О. вважає, що власний капітал характеризує загальну вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування певної частини його активів [8].

Наумова Н.В., Герасимов Б.І. і Пархоменко Л.В. визначають поняття власного капіталу таким чином: “власний капітал – це вартість, втілена у кошти підприємства, які йому належать на правах власності та приносять прибуток” [61].

Професор Білуха М.Т. пише, що власний капітал визначається вартістю майна суб'єкта господарювання, тобто чистими активами (різниця між вартістю майна і позиковим капіталом) і складається зі статутного, додаткового й резервного капіталу, нерозподіленого прибутку та цільових (спеціальних) фондів.

Так, власний капітал – це загальна вартість власних засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів. Розраховується сума власного капіталу як частина в активах, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Дослідження власного капіталу потребує з'ясування сутності капіталу. Найважливішими аспектами розкриття сутності капіталу є економічний, юридичний, обліковий (рис. 1.6) [6, с.58].

Рисунок 1.6. Трактуювання капіталу в аспектах розкриття сутності капіталу

Юридичне значення капіталу полягає передусім в тому, що його розмір визначає межі мінімальної матеріальної відповідальності, які суб'єкт господарювання має за своїми зобов'язаннями. Економічна роль власного капіталу полягає в забезпеченні підприємства власними фінансовими ресурсами, необхідними як для початку, так і для продовження реальної господарської діяльності. Розглядаючи економічну сутність, потрібно відмітити найважливіші характеристики капіталу, які полягають у тому, що він виступає основним чинником виробництва; характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток; використовується як головне джерело формування добробуту його власників; є головним виміром ринкової вартості підприємства.

Згідно з економічною природою власний капітал класифікується за способом виникнення складових у процесі господарської діяльності акціонерних товариств із врахуванням особливостей їх діяльності. За економічною суттю він відображає процес створення, розподілу, використання й відтворення ресурсів у межах окремого підприємства[11, с. 253].

Враховуючи економічну сутність власного капіталу акціонерного товариства, в його структурі доцільно виділити складові: вкладений та накопичений капітал (рис. 1.7).

Накопичений капітал підприємства – це приріст власного капіталу в процесі ефективної діяльності, до складу якого необхідно включати величину

нерозподіленого прибутку, резерви прибутку, створені з метою наступної його капіталізації та інший додатковий капітал [34, с. 77].

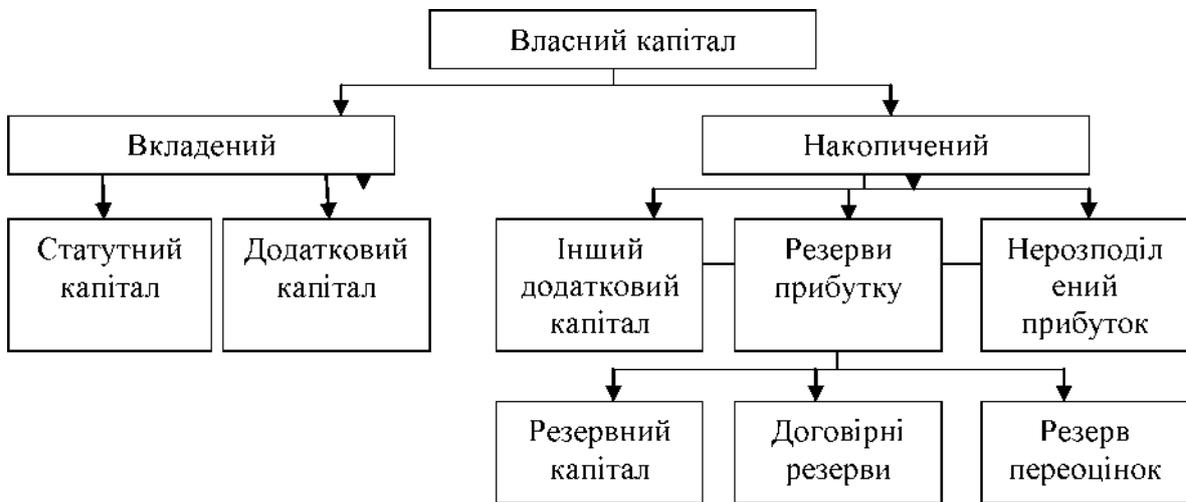

Рисунок 1.7. Структура власного капіталу акціонерного товариства

За формою (джерелами) та рівнем відповідальності власний капітал поділяється на такі складові (рис. 1.8).

Утворення власного капіталу відбувається за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел власних коштів [30, с. 45]. До зовнішніх джерел формування власного капіталу належать, по-перше, кошти, що формуються як за рахунок особистих внесків, так і за рахунок можливостей фінансового ринку; по-друге, кошти, що формуються у порядку розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи держави. А до внутрішніх джерел формування власного капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства [39, с. 59].

Склад капіталу підприємства – це сукупність (перелік) створюючих його елементів, а структура – співвідношення даних елементів [10, с. 164].

Склад і структура капіталу підприємства чинників виробничого, економічного і організаційного характеру, що визначаються поряд, в різних галузях і підгалузях економіки різні. У таких фондомістких видах економічної діяльності підприємства, як виробництво машин та устаткування

переважаючим елементом капіталу є амортизаційні відрахування. Разом з тим, одне підприємство на різних етапах діяльності має в своєму розпорядженні різний склад і структуру капіталу. Наприклад, на етапі становлення воно фінансується за рахунок власних або позичкових засобів, а у міру його подальшого розвитку з'являється зароблений власний капітал у вигляді прибутку, неорганізований позиковий капітал функціонування. Причому, власний капітал підприємства розглядаються не тільки як основні елементи капіталу підприємства, але і як джерела додаткового його приросту. Зокрема, позиковий капітал підприємства притягується для максимізації прибутку або ринкової вартості підприємства.

Рисунок 1.8. Класифікація власного капіталу за формою та рівнем відповідальності

Відповідно до особливостей форми власності, власний капітал запропоновано представляти у вигляді капіталу – як засоби, вкладені при створенні підприємства і при додаткових емісіях, що приносять дохід (статутний капітал, додатковий акціонерний капітал, коригуючий капітал), і накопиченого капіталу – приросту власного капіталу в процесі господарської діяльності товариства (додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

Наведена класифікація (рис 1.9) враховує економічну природу власного капіталу підприємства і дає можливість визначити всі елементи власного капіталу як об'єкта обліку.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є статутний (номінальний) капітал – це сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами. Сума статутного капіталу, а також рішення про його збільшення або зменшення мають бути зареєстровані у Державному реєстрі господарських одиниць і за вартістю відповідати даним фінансової звітності, зокрема балансу. Це та сума капіталу, в межах якої засновники підприємства (зокрема акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю) несуть матеріальну відповідальність перед його кредиторами. Саме тому зменшення статутного капіталу за наявності заперечень кредиторів не допускається.

В окремих підприємствах складовою власного капіталу є пайовий капітал [59]. Цей вид власного капіталу передбачений для кредитних спілок, споживчих товариств, колективних сільськогосподарських підприємств, житлово-будівельних кооперативів, в яких статутний капітал формується за рахунок пайових внесків. Пайовий капітал - це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві відповідно до установчих документів для здійснення його господарсько-фінансової діяльності. Для забезпечення розвитку господарської діяльності підприємства пайовиками можуть вноситися додаткові пайові внески на добровільних засадах. При щорічному розподілі прибутку за рішенням зборів пайовиків на обов'язкові та

додаткові пайові внески нараховуються дивіденди, які можуть бути зараховані на поповнення паю [28].

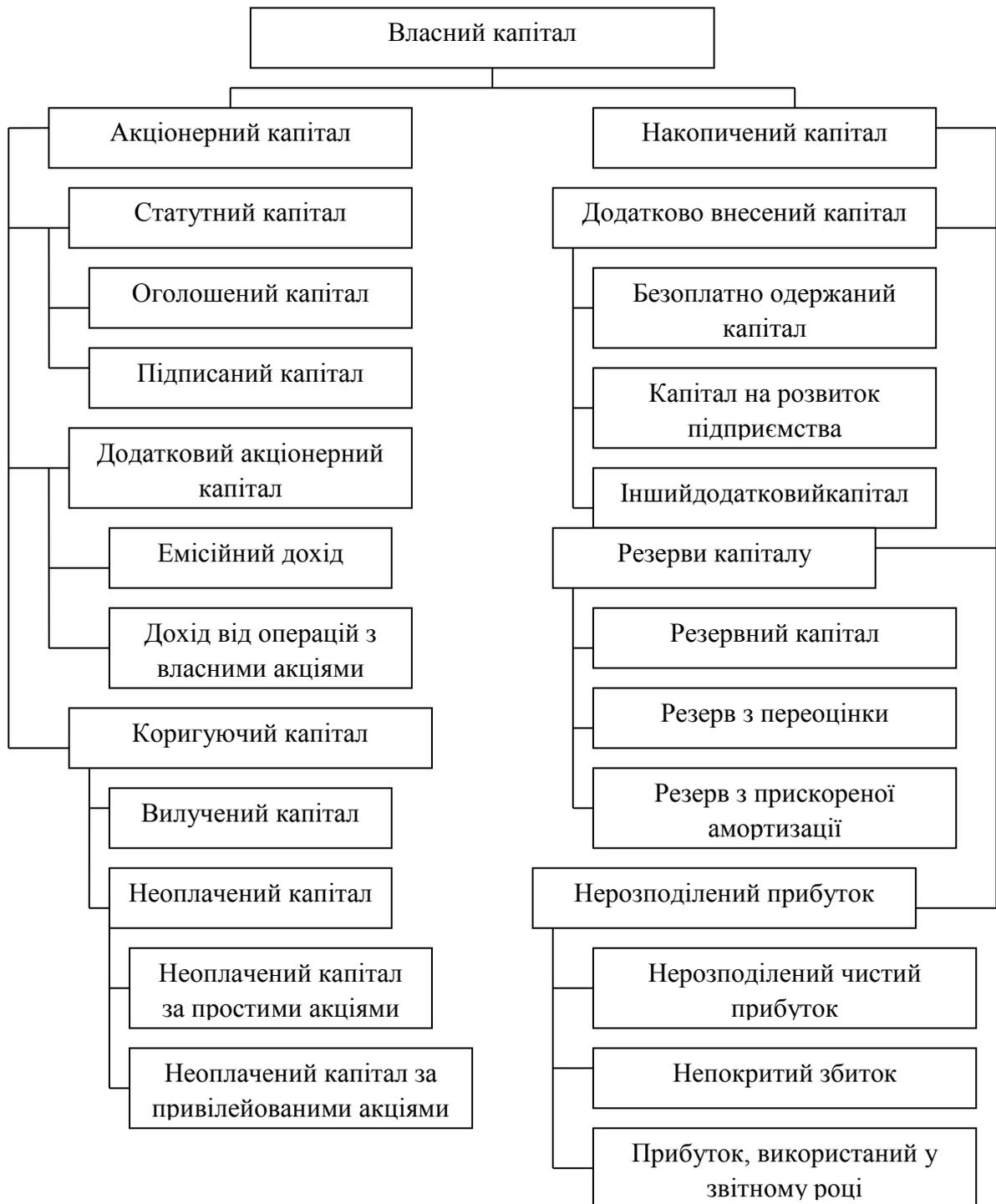

Рис. 1.9. Структура власного капіталу ДП “Чорківське лісове господарство”

Важливими складовими власного капіталу є резерви, які можуть бути сформовані у формі додаткового (капітальні резерви) та резервного капіталу (резерви, створені за рахунок чистого прибутку) [18]. Особливості їх формування та використання будуть розглянуті в наступному підрозділі.

Ще одним елементом власного капіталу є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). За цією позицією відображається або сума прибутку, яка реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу [19]. У цій статті показується прибуток (збиток), який залишається у підприємства після сплати всіх податків, виплати дивідендів і відрахувань до резервного капіталу. Нерозподілений прибуток (збиток) може включати реінвестований у підприємство прибуток звітного і минулих періодів.

Сума непокритого збитку звітного і минулих періодів наводиться в фінансовій звітності у дужках та вираховується при визначенні величини власного капіталу, аналогічно до вилученого капіталу. Він виникає, якщо підприємство викупує у власників акції власної емісії (або частки) з метою подальшого їх анулювання чи перепродажу.

За позицією “Вилучений капітал” відображається фактична собівартість відповідних корпоративних прав. Сума вилученого капіталу наводиться у фінансовій звітності в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

Слід також відмітити, що сутність власного капіталу підприємства проявляється через його функції. Серед них можна виокремити такі основні:

- функція заснування та введення в дію підприємства. Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання.

- функція відповідальності та гарантії. Як уже було зазначено, статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів підприємства. Власному капіталу в пасиві балансу відповідають чисті активи в активній стороні балансу. Чим більший власний капітал підприємства, зокрема

статутний капітал, тим більших збитків може зазнати підприємство без загрози інтересам кредиторів, отже, тим вищою є його кредитоспроможність.

– захисна функція. У той час, як попередня функція характеризує значення власного капіталу та статутного капіталу для кредиторів, захисна функція показує, яке значення має власний капітал для власників [48, с. 41]. Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися збитки підприємства. Якщо в результаті збиткової діяльності відбувається перманентне зменшення власного та статутного капіталу, то підприємство може опинитися на межі банкрутства.

– функція фінансування та забезпечення ліквідності. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти. Вони можуть використовуватися для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості по позичках. Це, у свою чергу, підвищує ліквідність підприємства, з одного боку, та потенціал довгострокового фінансування, з іншого.

– база для нарахування дивідендів і розподілу майна. Одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів, або тезаврується (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу). Нарухування дивідендів, як правило, здійснюється за встановленою ставкою відповідно до частки акціонера (пайовика) в статутному капіталі. Аналогічним чином відбувається розподіл майна підприємства у разі його ліквідації чи реорганізації.

– функція управління та контролю. Згідно із законодавством власники підприємства можуть брати участь в його управлінні. Найвищим органом акціонерного товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю є збори учасників товариства, які призначають керівні органи та ревізійну комісію. Фактичний контроль над підприємством здійснює власник контрольного пакета його корпоративних прав. Володіння контрольним пакетом дає можливість

проводити власну стратегічну політику розвитку підприємства, формувати дивідендну політику, контролювати кадрові питання. Таким чином, статутний капітал забезпечує право на управління виробничими факторами та майном підприємства.

– рекламна (репрезентативна) функція. Солідний статутний капітал (власний капітал) підприємства створює підґрунтя для довіри до нього не тільки з боку інвесторів, а й з боку постачальників факторів виробництва і споживачів готової продукції. Крім того, підприємству із солідним власним капіталом набагато легше залучити кваліфікований персонал [29, с. 121].

– гарантія кредитоспроможності – у разі надання кредиту, за інших рівних умов, перевагу надають підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом [17].

Функції статутного капіталу, а також цілі його зменшення та збільшення у систематизованому вигляді згруповані в табл. 1.1.

Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства [67]. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів.

Якщо після закінчення другого та кожного наступного фінансового року вартість чистих активів акціонерного товариства виявиться меншою, ніж розмір статутного капіталу, товариство зобов'язане оголосити про зменшення свого статутного капіталу та зареєструвати відповідні зміни до статуту в установленому законом порядку. Якщо вартість чистих активів стає меншою, ніж мінімальний розмір статутного капіталу, встановлений цим законодавством, товариство зобов'язане протягом 10 місяців з дати настання такої невідповідності усунути її або прийняти рішення про ліквідацію.

Абсолютна та відносна величини власного капіталу підприємства залежать від фінансових можливостей підприємства та обраної ним політики щодо структури капіталу. Фінансування діяльності підприємства за рахунок

власного капіталу є альтернативою до залучення позичкових коштів. Через це можна визначити основні переваги та недоліки власного капіталу (рис. 1.10) [63].

Таблиця 1.1

Функції та цілі збільшення (зменшення) статутного капіталу

Функції статутного капіталу	Цілі збільшення	Цілі зменшення
заснування та введення підприємства в дію	реалізація інвестиційного проекту	згорання діяльності
відповідальність і гарантії (забезпечення кредитоспроможності)	виконання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу	підвищення ринкового курсу корпоративних прав
захисна функція	проведення санації	санація балансу (одержання санаційного прибутку)
управління та контролю	поглинання чи придбання контрольного пакета інших підприємств	концентрація капіталу в руках активних власників
фінансування та забезпечення ліквідності	поліпшення ліквідності та платоспроможності	приведення у відповідність обсягів власного капіталу та майна
рекламна (репрезентативна) функція	модернізація чи розширення виробництва	вирішення конфліктів між власниками
база для нарахування дивідендів	оптимізація дивідендної політики	проведення певної дивідендної політики

Наступним елементом статутного капіталу є резервний капітал, який передбачений уставом підприємства й сформований за рахунок відрахувань із прибутку. Він призначений для внутрішнього страхування фінансових ризиків, що являє собою систему заходів, розроблених у рамках самого підприємства.

Резервний капітал створюється для покриття збитків товариства, а також для збільшення статутного капіталу, виплати дивідендів за привілейованими акціями, погашення заборгованості у разі ліквідації товариства тощо [67].

Акціонерне товариство має право формувати резервний капітал у розмірі не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу, якщо інше не визначено статутом товариства. Резервний капітал формується шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку. До досягнення встановленого статутом розміру резервного капіталу розмір щорічних відрахувань не може бути меншим ніж 5 відсотків суми чистого прибутку товариства за рік [44].

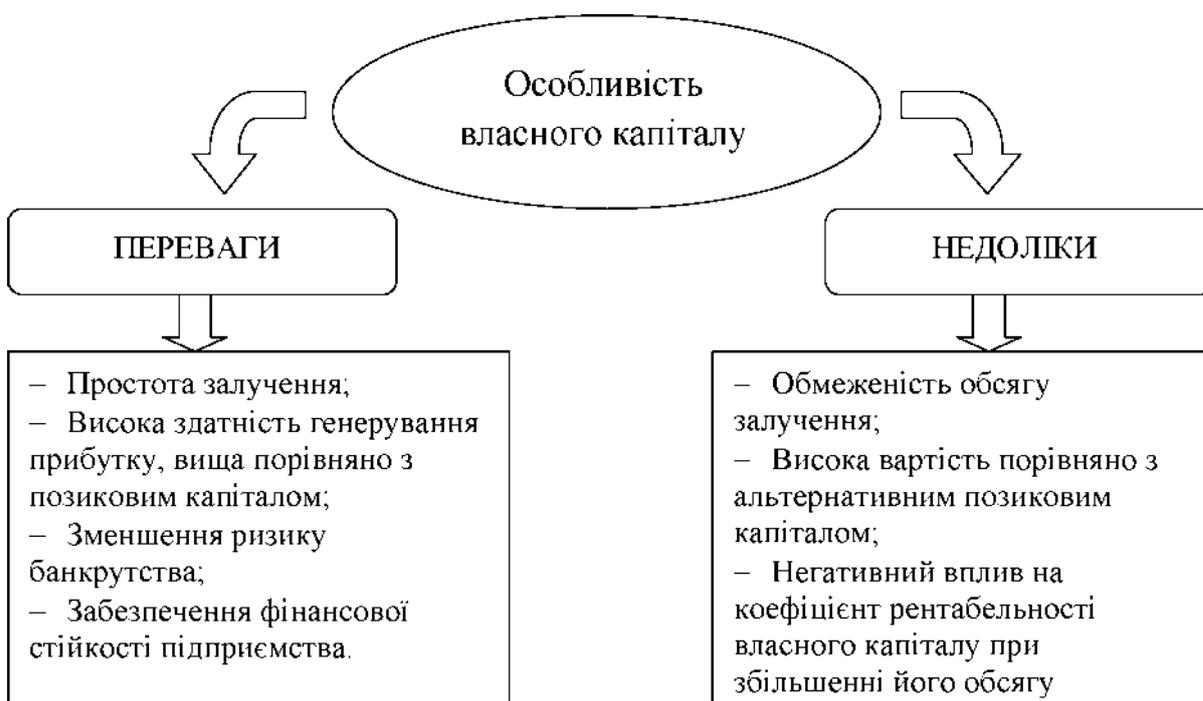

Рис. 1.10. Особливості власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Резервний капітал може використовуватися на такі основні цілі:

- покриття збитків суб’єкта господарювання;
- виплата боргів у разі ліквідації підприємства;
- виплата дивідендів (якщо величина резервів перевищує мінімально допустимий рівень);
- інші цілі, передбачені законодавством чи засновницькими документами.

Додатковий вкладений капітал відображає суму, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість [52, с.135].

Також у склад власного капіталу входить інший додатковий капітал - це сума дооцінки поза оборотних активів, отриманих безоплатно підприємством від юридичних і фізичних осіб. До складу іншого додаткового капіталу належать такі складові:

- інший вкладений капітал;
- дооцінка (уцінка) необоротних активів;
- вартість безкоштовно отриманих необоротних активів.

До іншого додаткового капіталу належить інший вкладений засновниками підприємств (крім акціонерних товариств) капітал, що перевищує статутний капітал, раніше внесений такими засновниками без прийняття рішення про зміну розміру статутного капіталу. На нашу думку, до додаткового капіталу слід відносити також капітальний дохід у вигляді різниці між номінальною вартістю викуплених та анульованих корпоративних прав та ціною викупу. Природа цього доходу є такою самою, як і емісійного доходу. Окрім цього, до додаткового капіталу доцільно зараховувати суму перевищення курсу емісії конвертованих облігацій над їх номінальною вартістю.

Неоплачений капітал відображає суму заборгованості власників у статутному капіталі, та ця сума віднімається при визначенні суми власного капіталу (негативне значення) [64, с. 11].

Нерозподілений прибуток – це прибуток, отриманий у певному періоді й не спрямований на споживання шляхом розподілу між акціонерами й персоналом [61, с.51].

Вилучений капітал – фактична вартість акцій власної емісії і паїв, викуплених товариством у його учасників. Акціонерне товариство має право викупити в акціонерів сплачені ними акції з метою їх подальшого анулювання, перепродажу або розповсюдження серед своїх працівників. На суму вилученого капіталу зменшується власний капітал підприємства [21, с. 44].

Значна частина власного капіталу підприємства акумулюється у фондах спеціального призначення. Ці засоби резервуються і направляються на утворення джерел фінансування витрат, на створення нового майна виробничого призначення і соціальної інфраструктури, а також на потреби соціального розвитку (крім капітальних вкладень).

Головним джерелом формування фондів спеціального призначення служить, частина прибутку що залишаються в розпорядженні підприємства. З позиції фінансового контролю першорядне значення має чітке розмежування засобів, що направляються підприємством на виробничий розвиток і потреби споживання [76, с.117].

Реалізація політики організації, спрямованої на акумулювання свого чистого прибутку для фінансування цільових заходів, проводиться шляхом утворення фондів спеціального призначення. Кількість фондів, їхня назва і використання організація визначає самостійно.

Фонди спеціального призначення утворюються по нормах, установленим власниками, а також за рахунок безоплатних внесків засновників і інших підприємств. Вони, як правило, підрозділяються на фонд нагромадження, фонд соціальної сфери і фонд споживання.

Отже, з вищезазначеного випливає, що капітал – це запас економічних благ у формі грошових коштів, ресурсів та засобів, що накопичений шляхом заощаджень і залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, які функціонують в економічній системі на підставі ринкових принципів і пов'язані з фактором часу, ризику і ліквідності [27, с. 45]. Капітал є головним вимірником вартості підприємства та за умови ефективного його використання здатний до самозростання. Найголовнішим джерелом фінансування діяльності підприємства можна назвати нерозподілений прибуток. Для нових підприємств головним джерелом фінансування є статутний капітал. Однак не завжди його величина реально відповідає потребі підприємства для початку своєї діяльності.

Таким чином, власний капітал є головним джерелом формування доходів його власників, виміром його ринкової вартості, показником фінансової стійкості будь-якого підприємства.

1.3. Процес руху капіталу як основний чинник і спосіб його існування

Підприємницька діяльність пов'язана з рухом капіталу. Існують різні підходи до його визначення, аспекти його тлумачення. Щоб позначити такий перебіг подій, коли авансована вартість у процесі свого руху зростає і приносить більшу вартість, використовують поняття “капітал”.

Кожен підприємець намагається досягти таких розмірів виробництва, які б забезпечили максимальний приріст авансованого капіталу. Збільшення капіталу та масштабів підприємства може здійснюватися через концентрацію та централізацію капіталу.

Під концентрацією капіталу розуміють збільшення його розміру внаслідок капіталізації додаткової вартості [48, с.43]. Це має місце тоді, коли частина додаткової вартості, створеної на підприємстві, використовується підприємцем для подальшого розширення й удосконалення виробництва, тобто нагромаджується.

Збільшення розмірів капіталу окремого підприємства або підприємця завдяки концентрації приводить до зростання всього суспільного капіталу.

Від концентрації капіталу необхідно відрізнити процес його централізації. Централізація капіталу передбачає його збільшення через об'єднання кількох самостійних капіталів в один. Об'єднання може бути примусовим, коли внаслідок конкурентної боротьби неефективні, слабкі підприємства поглинаються сильнішими, і добровільним через створення акціонерних товариств. На відміну від концентрації капіталу централізація безпосередньо не приводить до збільшення всього суспільного капіталу, а сприяє його перерозподілу між окремими підприємствами.

Можливості збільшення капіталу за допомогою концентрації обмежені величиною додаткової вартості, що може бути використана в певний час на нагромадження. При цьому додаткова вартість повинна досягти більш або менш значної величини.

Централізація капіталу значно збільшує можливості зростання розміру підприємств, оскільки вона, на відміну від концентрації, не передбачає попереднього нагромадження певної маси додаткової вартості [51, 115]. Укрупнення капіталу здійснюється внаслідок перерозподілу капіталів між окремими підприємствами.

Процеси концентрації та централізації тісно пов'язані між собою. З одного боку, збільшення розмірів окремих капіталів внаслідок централізації є передумовою створення великих підприємств, для яких можливі більші масштаби нагромадження. З іншого – збільшення розмірів капіталів функціонуючих підприємств завдяки капіталізації додаткової вартості сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та прискорює банкрутство неефективно працюючих підприємств. Концентрація та централізація капіталу значно прискорюються під час економічних криз, війн.

Концентрація та централізація капіталу створюють умови для концентрації виробництва, яка виявляється у зосередженні на великих підприємствах все більшої частки засобів виробництва, робочої сили, продукції, що виробляють. Але концентрація виробництва має певні межі, які не залежать від концентрації та централізації капіталу і відрізняються для підприємств різних галузей. Оптимальними розмірами виробництва є такі, що забезпечують, з технічного боку, максимальну продуктивність за певного рівня техніки та технології факторів виробництва, а з економічного — максимальний приріст авансованого капіталу.

Капітал у своєму русі проходить три стадії (рис. 1.11).

На першій стадії, яка має місце в сфері обігу, капітал з грошової форми перетворюється на продуктивну. Підприємець виходить на ринок як покупець. Він купує потрібні для своєї діяльності засоби виробництва та наймає робочу

силу необхідної професійної підготовки та рівня кваліфікації. При цьому підприємець лише авансує гроші, оскільки вони за нормальних умов господарювання повернуться до нього через певний час [52, 39]. Він не витрачає і не втрачає їх остаточно.

На другій стадії, яка здійснюється в сфері виробництва, продуктивний капітал перетворюється на товарний.

Саме на цій стадії відбувається поєднання факторів виробництва, результатом їх взаємодії та продуктивного використання виступає товар. Вартість товару перевищує вартість витрат на його виробництво ($T > T$). Тобто на цій стадії створюються не тільки нові споживні вартості, а й додатковий продукт, що дуже важливо для окремого підприємця і для суспільства загалом.

На третій стадії капітал із товарної форми перетворюється на грошову.

Підприємець з новим товаром знову повертається на ринок, але вже як продавець. Він реалізує свій товар і отримує за нього гроші. Важливість цієї стадії полягає в тому, що підприємець не тільки повертає гроші, витрачені на виробництво товару, а й отримує додатковий продукт. Наприкінці третьої стадії капітал, здійснюючи круговий рух, повертається до своєї вихідної форми, але у збільшеному вигляді.

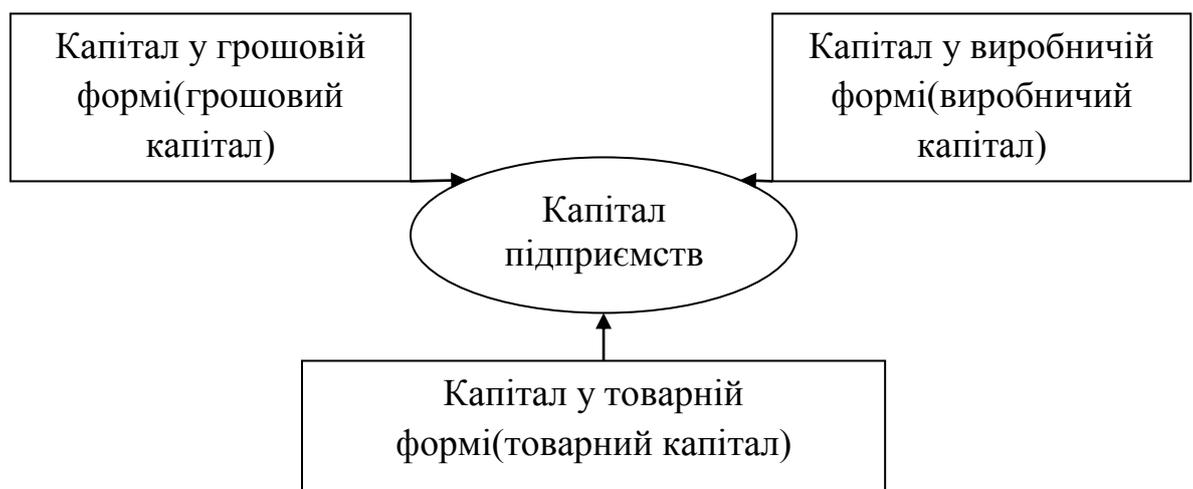

Рис.1.11. Характер руху капіталу у процесі його кругообігу на ДП “Чортківське лісове господарство”

Отже, капітал у своєму русі послідовно проходить три стадії: перша і третя відбуваються в сфері обігу, а друга – в сфері виробництва, та набуває трьох форм – грошової, продуктивної і товарної.

Кругообіг капіталу – це такий його рух, що охоплює послідовне проходження ним трьох стадій та набуття ним трьох форм і повернення до початкової [19, с. 146].

Підприємці, як і все суспільство, зацікавлені у невинному русі капіталу, бо від цього залежить не тільки отримання ними прибутків та їх збільшення, а й процес суспільного відтворення загалом, його вдосконалення, прогресивний розвиток людства. При цьому різні частки капіталу одночасно перебувають у всіх трьох формах і на трьох стадіях. Порушення руху капіталу хоча б на одній із стадій означає виникнення певних ускладнень у процесі відтворення. Наприклад, коли підприємець з тих або інших причин не продав свій товар, він не тільки не отримує прибуток, а й не повертає своїх витрат. Це може призвести до скорочення виробництва, неплатоспроможності підприємств, їх банкрутства. Може статися й так, що підприємець не може придбати товарів, потрібних для продовження процесу виробництва, або ж йому бракує необхідної кількості грошей, чи на ринку не вистачає певних товарів.

Капітал повинен постійно рухатися, це об'єктивно необхідна умова і спосіб його існування. Це не обмежується одним кругообігом. Кругообіг набуває вигляду нескінченної спіралі. Кругообіг капіталу не як окремий та одноразовий акт, а як процес, що постійно повторюється, є його оборотом.

Кожен підприємець, авансуючи гроші в ту або іншу справу, намагається розрахувати той час, за який їх можна повернути, тобто його дуже цікавить час обороту – період від моменту авансування капіталу до моменту його повернення підприємцю в первісній грошовій формі. Оскільки авансований капітал перебуває і у сфері обігу, і в сфері виробництва, то час обороту включає час обігу та час виробництва.

Формою руху капіталу на підприємстві є фонди. До виробничих фондів підприємства належать продуктивні фонди та фонди обігу. Різні частки

продуктивних фондів мають неоднакову швидкість обороту і по-різному переносять свою вартість на продукт, що виробляється. Тому виокремлюють основний і оборотний капітал, основні та оборотні виробничі фонди.

Матеріальними носіями основних виробничих фондів є виробничі споруди, будівлі, машини, устаткування, транспортні засоби і т. ін. Вони використовуються у процесі виробництва тривалий час, самі матеріально не входять в новий продукт, довго не втрачають своєї натурально-речової форми, переносять свою вартість на новий продукт поступово, частинами, у формі амортизаційних відрахувань. Процес поступового перенесення вартості основного капіталу на продукт, що виготовляється, називають амортизацією [19, с. 147]. Вартість основного капіталу здійснює повний оборот і перетворюється на вихідну грошову форму за кілька кругообігів, за кілька років або десятиріч.

Строк застосування основних фондів визначається зношенням засобів праці, що дуже важливо враховувати при їх використанні.

Розглядають дві форми зношення капіталу: фізичну і моральну.

Фізичне зношення – втрата споживної вартості засобів праці та їх вартості в результаті їх застосування і під впливом сил природи.

Моральне зношення – втрата вартості засобів праці під впливом НТП. Це може відбуватися за двох випадків: по-перше, коли зменшується вартість тих машин, які вже використовуються у виробництві; по-друге, коли виробляються машини принципово нові, продуктивніші і дешевші в розрахунку на одиницю потужності.

Фізичне та моральне зношення засобів праці необхідно враховувати при визначенні норми амортизаційних відрахувань. Під нормою амортизації розуміють відношення амортизаційних відрахувань до застосованого основного капіталу, виражене у процентах. У кожній країні визначають строки та максимальні щорічні норми амортизації. Щорічні амортизаційні відрахування формують і поповнюють амортизаційний фонд, який може бути використаний

на відшкодування основних фондів, їх ремонт, реновацію, а також здійснення нових інвестицій.

У багатьох розвинених країнах використовують принцип прискореної амортизації, що пов'язано насамперед з прискоренням НТП. Підприємства зацікавлені в цьому, оскільки амортизаційні відрахування, як правило, не обкладаються податками, є змога здійснювати нові інвестиції здебільшого за рахунок власних коштів, зменшується ризик витрат від морального старіння основного капіталу, прискорюється оборот капіталу.

Матеріальними носіями оборотних виробничих фондів є предмети праці, наприклад, сировина, матеріали, пальне, куповані напівфабрикати, тара і тарні матеріали, запасні частини для поточного ремонту, незавершене виробництво тощо.

Вони споживаються цілком в кожному виробничому циклі, втрачають свою натуральну форму, повністю у цьому циклі переносять свою вартість на продукт, що виготовляється; їх вартість повертається підприємцю у грошовій формі відразу ж після реалізації продукту виробництва, тобто при завершенні кожного кругообігу, яких, як правило, може бути кілька на рік.

Оборотні виробничі фонди поділяють на три групи:

– сировина і матеріали. Сировина – це те, що дано природою або виготовлено у сільському господарстві. Матеріали – це те, що піддано промисловій обробці. Ця частина оборотного капіталу передає свої природні властивості продукту, що виготовляється, є активним елементом створення його споживної вартості, становить його матеріальну основу [30, 44].

Наприклад, у галузях виробництва, які виготовляють предмети споживання, витрати на цю складову оборотного капіталу становлять значний відсоток у загальних витратах, на транспорті та у добувній промисловості ці витрати відсутні;

– допоміжні матеріали. Ця частина оборотного капіталу не передає свої природні властивості продукту, що виготовляється, і не бере безпосередньої участі у створенні споживної вартості, але вона необхідна для нормального

функціонування знарядь праці. До цієї групи включають паливно-енергетичні та мастильні матеріали;

– інші складові оборотного капіталу. До них в основному належать ті знаряддя праці, які за своїми ознаками не включаються до основного капіталу, наприклад, малоцінний інвентар, інструменти, що швидко зношуються, запасні частини.

До оборотних фондів належать також кошти, що авансуються на наймання робочої сили, на оплату її праці. Це пов'язано з тим, що після реалізації товарів підприємець одержує гроші і сплачує працівникам їх заробітну плату. Кошти, авансовані підприємцем на наймання робочої сили, повністю повернуться до нього протягом одного кругообігу [63, с. 143].

Основний та оборотний капітал обертаються з різною швидкістю. За той час, що основний капітал здійснить один оборот, оборотний – кілька.

Виробничі фонди (основні та оборотні) обслуговують процес виробництва. Одночасно з ними функціонує і така частина виробничих фондів, як фонди обігу. Вони забезпечують реалізацію продукції, купівлю необхідних для виробництва ресурсів. Фонди обігу охоплюють готові вироби підприємства, призначені для реалізації, а також його кошти. Вони можуть бути у касі підприємства, на його банківських рахунках, у розрахунках тощо.

Фонди обігу разом з оборотними виробничими фондами становлять оборотні кошти підприємства, їх розмір повинен бути достатнім для забезпечення безперервності його функціонування.

Вирішальне значення для ефективної роботи підприємства має функціонування основних виробничих фондів, їх технічний стан, продуктивність і рівень використання. Конкурентна боротьба спонукає підприємства до впровадження принципово нової техніки, технології, тобто до постійного оновлення основних фондів. Звичайно, дуже важливо застосовувати у виробництві нові матеріали, паливо та інші елементи оборотних фондів з кращими технологічними та експлуатаційними можливостями (властивостями). До того ж рух оборотного капіталу, оборотних коштів загалом забезпечує

безперервність функціонування основних фондів, оскільки використання останніх і ритмічність роботи підприємства значною мірою залежить від наявності сировини, матеріалів, палива

В нашому науковому зупинимося на обліку і аудиті капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”.

Державне підприємство “Чортківське лісове господарство” створене на підставі наказу Міністерства лісового господарства України від 31.10.1991р. №133 “Про організаційну структуру управління лісового господарства України”, засноване на державній власності, належить до сфери управління Державного комітету лісового господарства України та входить до сфери управління Тернопільського обласного управління лісового господарства.

Перереєстроване розпорядженням Чортківської райдержадміністрації від 10.02.2005 року за №147. Форма власності – загальнодержавна.

ДП “Чортківське лісове господарство” підпорядковується Державному комітету лісового господарства України.

Місцезнаходження підприємства відповідно до установчих документів (юридична адреса): Тернопільська область, Чортківський район, м.Чортків, вул.Шевченка,42. Статутний фонд підприємства складає 2915,0 тис.грн.

Згідно з Довідкою ЄДПРОУ підприємство здійснює наступні види діяльності за КВЕД:

- 02.02.0- надання послуг;
- 02.01.1- лісозаготівлі;
- 52.46.0-роздрібна торгівля залізними виробами, фарбами і склом;
- 51.53.1 – оптова торгівля лісоматеріалами.

Метою діяльності підприємства є:

- ведення лісового господарства, охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів;
- охорона відтворення та раціонального використання державного мисливського фонду на території мисливських угідь, наданих у користування підприємству.

Основними напрямками діяльності підприємства є проведення заходів з відновлення лісів, підвищення їх продуктивності, створення насаджень із швидкоростучих і технічно цінних порід, здійснення заходів із змінами малоцінних низькопродуктивних насаджень на високопродуктивні, заліснення малопродуктивних земель, організація лісонасінневої справи і лісових розсадників, збереження та посилення захисних властивостей лісів, лісонасаджень, що виконують захисні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та рекреаційні функції, поліпшення стану і підвищення продуктивності лісів, охорона лісів і захисних лісонасаджень від незаконних порубів, пошкоджень, самовільного сінокосіння, випасання худоби в заборонених місцях та інших лісопорушень, притягнення до адміністративної відповідальності лісопорушників та стягнення з них збитків відповідно до чинного законодавства, охорона лісів і захисних лісонасаджень від пожеж, здійснення протипожежних заходів, захист лісів від хвороб та шкідників, облік лісових користувань, виробництво продукції та товарів народного споживання, проведення лісозаготівельних та лісопильно-деревообробних робіт, ведення рибного господарства, ведення сільського господарства т.ч. вирощування, заготівля, зберігання і переробка сільськогосподарської продукції та її реалізація, облік лісового фонду, проведення матеріальної та грошової оцінки лісу на лісосіках, призначених до рубки, проведення рубок, складання виробничих, фінансових та інших планів в межах установлених контрольних цифр та лімітів, балансів прибутків та витрат, кошторисів, подання їх по підлеглості та здійснення заходів по їх виконанню, організація первинного обліку, складання зведених фінансових та статистичних звітів тощо.

Підприємство здійснює свою діяльність на основі і відповідно до чинного законодавства України та Статуту, який затверджується Органом управління майном.

Підприємство веде самостійний баланс, має розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні засоби, кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Майно підприємства є державною власністю і закріплюється за ним на праві господарського відання.

ДП “Чортківське лісове господарство” розташоване на території, що складає 35тис.га.

Бухгалтерський облік ведеться відповідно до вимог Положень(стандартів) бухгалтерського обліку на підприємствах України та “Інструкції про застосування плану рахунків, бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій”, що затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 і зареєстрована в Міністерстві юстиції 21.12.1999р. за №893/4186.

Значну частину виручки від реалізації підприємство отримує від експорту лісоматеріалів за межі України. Державне підприємство “Чортківське лісове господарство” експортує лісоматеріали у Великобританію, Німеччину, Італію, Польщу, Словачію, Австрію, Болгарію та інші країни.

Перспектива розвитку підприємства полягає в нарощуванні виробництва та реалізації своєї продукції, а також у збільшенні експорту лісоматеріалів за межі України.

Отже, розробляючи й застосовуючи ефективну політику щодо формування власного фінансового капіталу, підприємство створює об’єктивно кращі умови як для його використання, так і для залучення більшого обсягу позикових фінансових ресурсів.

Висновок до розділу 1

Власний капітал є головним джерелом формування доходів його власників, виміром його ринкової вартості, показником фінансової стійкості будь-якого підприємства. Капітал – це запас економічних благ у формі грошових коштів, ресурсів та засобів, що накопичений шляхом заощаджень і залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, які функціонують в економічній системі на підставі ринкових принципів і пов'язані з фактором часу, ризику і ліквідності [27]. Капітал є головним вимірником вартості підприємства та за умови ефективного його використання здатний до самозростання. Найголовнішим джерелом фінансування діяльності підприємства можна назвати нерозподілений прибуток. Для нових підприємств головним джерелом фінансування є статутний капітал. Однак не завжди його величина реально відповідає потребі підприємства для початку своєї діяльності.

Власний капітал характеризується такими особливостями: простотою залучення, більш високою можливістю отримання прибутку в усіх сферах діяльності, забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства.

Отже, капітал у своєму русі послідовно проходить три стадії: перша і третя відбуваються в сфері обігу, а друга – в сфері виробництва, та набуває трьох форм – грошової, продуктивної і товарної.

Кругообіг капіталу – це такий його рух, що охоплює послідовне проходження ним трьох стадій та набуття ним трьох форм і повернення до початкової. Капітал повинен постійно рухатися, це об'єктивно необхідна умова і спосіб його існування. Це не обмежується одним кругообігом. Кругообіг набуває вигляду нескінченної спіралі.

Найбільш стабільним є підприємство, яке використовує лише власний капітал, оскільки коефіцієнт автономії в такому випадку дорівнює одиниці. Але темпи розвитку подібних підприємств обмежені, оскільки власний капітал не може забезпечити необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

2.1. Організація облікового процесу складових власного капіталу на ДП “Чортківське лісове господарство”

Структура власного капіталу підприємства залежить від форми власності та його виду. Суцільна та безперервна реєстрація в документах даних про всі господарські операції, що здійснюються, є важливим засобом контролю за правильним формуванням та використанням власного капіталу підприємства. Це відбувається завдяки принципу превалювання сутності над формою, який передбачає, що всі господарські операції, пов'язані з формуванням, змінами та використанням власного капіталу, обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

Майно підприємства становлять необоротні й оборотні засоби. При формуванні статутного капіталу в обліку слід дотримуватися принципу автономності, згідно з яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від власників [15, с. 242].

За П(С)БО 2 “Баланс” власний капітал включає такі елементи (рис.2.1):

- статутний капітал;
- пайовий капітал;
- додатковий вкладений капітал;
- інший додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток.

На державному підприємстві капітал поділяється на основний (довгостроковий) і оборотний (поточний) капітал.

Основний капітал складається з основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій (довгострокових позичок).

Оборотний капітал складається з матеріальних оборотних засобів, коштів у поточних розрахунках, короткострокових фінансових вкладень.

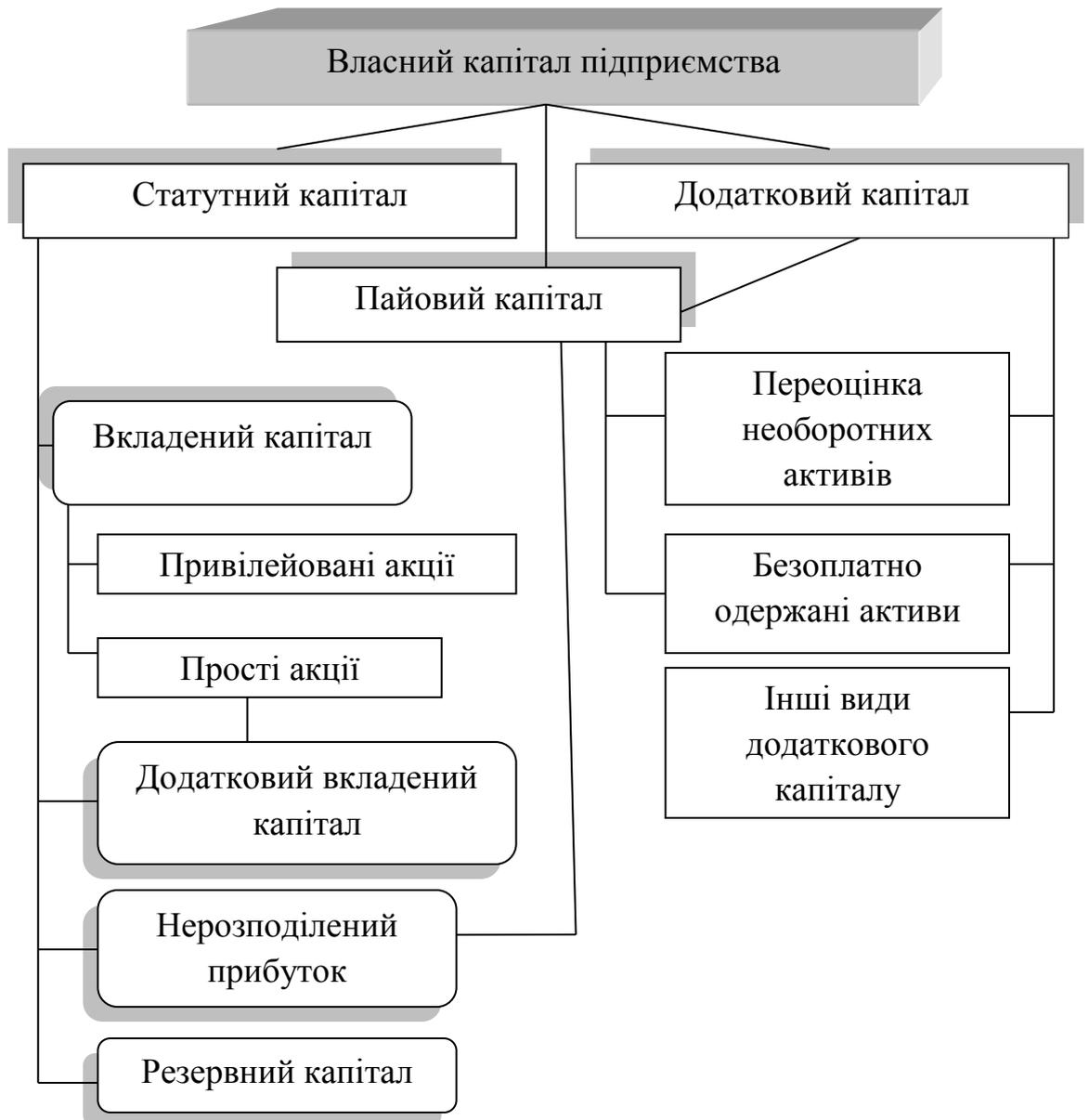

Рис. 2.1. Структура та взаємозв'язок окремих елементів власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Для відображення формування, змін і використання власного капіталу та забезпечень зобов'язань ДП “Чортківським лісовим господарством” використовуються наступні балансові та позабалансові рахунки (див. рис. 2.2). Облік власного капіталу здійснюється на рахунку 40 “Статутний капітал”. За

кредитом рахунка відображають зареєстроване в органах виконавчої влади збільшення статутного капіталу, за дебетом – зменшення.

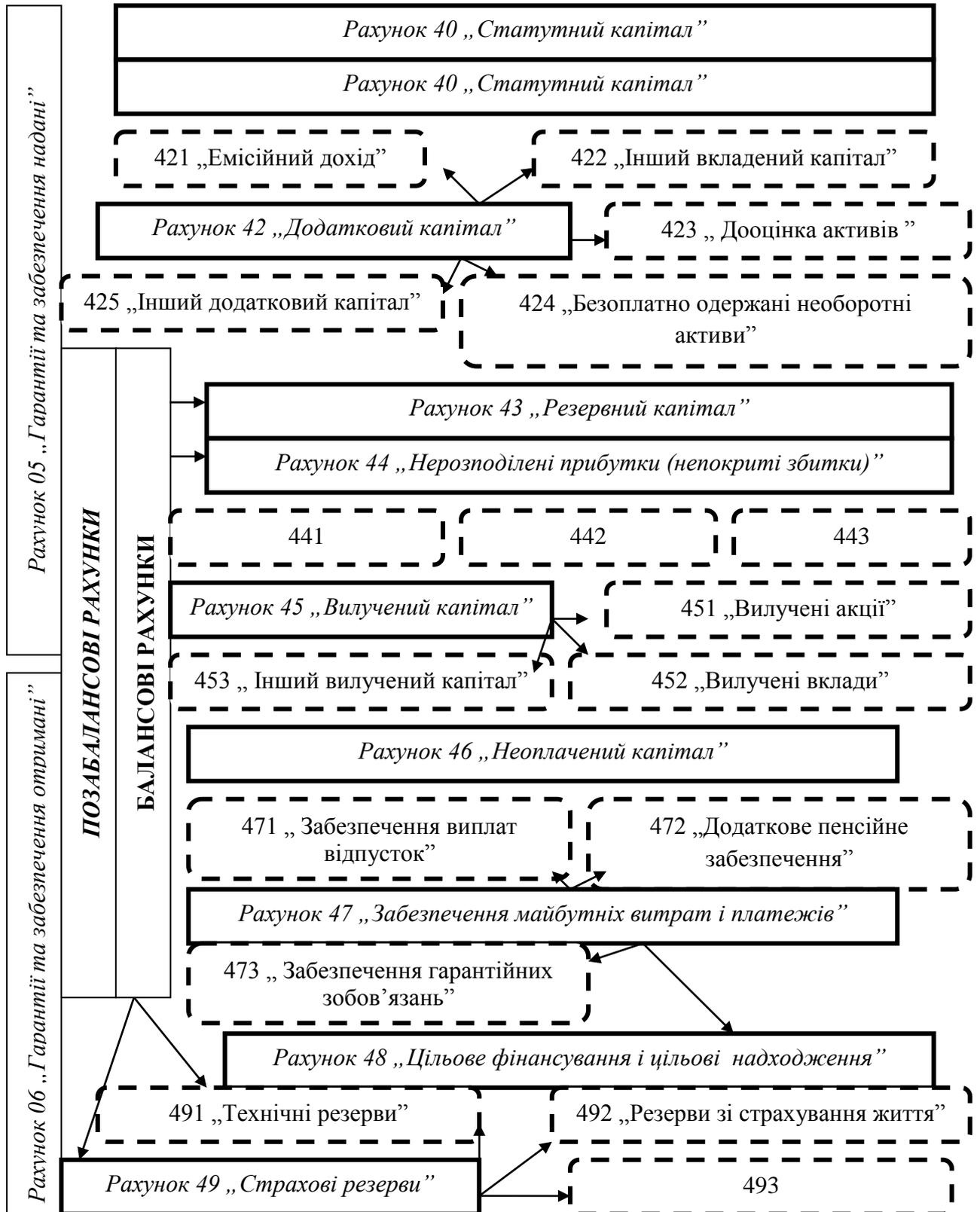

Рис. 2.2. Балансові та позабалансові рахунки обліку власного капіталу

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу за кожним учасником. Для узагальнення інформації про власний капітал та забезпечення зобов'язань призначено рахунки класу 4. Порівняльну характеристику повного і спрощеного Плану рахунків з класу 4 “Власний капітал та забезпечення зобов'язань” наведено нижче (рис. 2.3) [15, с. 235].

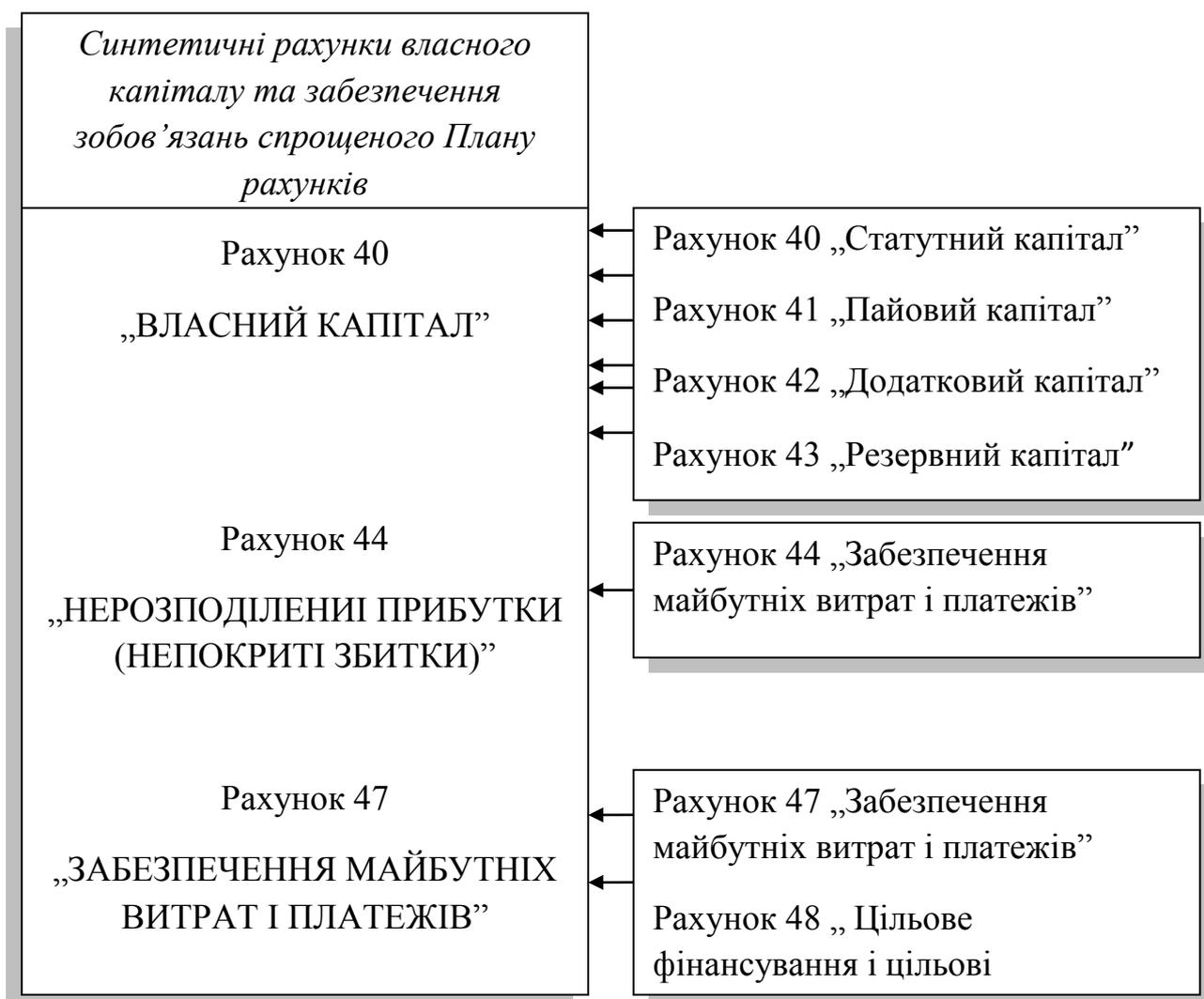

Рис. 2.3. Порівняння повного та спрощеного Плану рахунків класу 4 „Власний капітал та забезпечення зобов'язань”

Додатковий вкладений капітал найчастіше виникає в акціонерних товариствах. Він є тією сумою, на яку вартість розміщення акцій перевищує

їхню номінальну вартість. Емісійний дохід виникає лише у випадку, якщо вартість первинного розміщення акцій перевищує їх номінальну вартість. Усі випадки дальшого їх обігу розглядаються як продаж. Для інших видів підприємств додатковий вкладений капітал – це будь-яке перевищення вартості внесків засновників понад зареєстровану суму, а також будь-які незареєстровані в установчих документах внески власників у підприємство [44].

Облік додатково вкладеного капіталу здійснюється на рахунку 42 “Додатковий капітал” та на субрахунках 421 “Емісійний дохід”, 422 “Інший вкладений капітал”

Інший додатковий капітал включає суму дооцінки необоротних активів, вартість активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних і фізичних осіб та інші види додаткового капіталу, що є характерним для державних підприємств.

Облік іншого додаткового капіталу Чортківським лісгоспом здійснюється також на рахунку 40 “Додатковий капітал”, але на інших субрахунках:

- 423 “Дооцінка активів” (дооцінка необоротних активів у випадках, передбачених чинним законодавством);
- 424 “Безоплатно отримані необоротні активи” (вартість активів, безоплатно одержаних від інших осіб без умови їх повернення).

На кредиті субрахунків показується збільшення названого майна чи дооцінки, а на дебеті – його вибуття чи використання.

Резервний капітал складається із суми резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Мінімальний розмір резервного капіталу, передбачений чинним законодавством, становить 25 % статутного капіталу [47, с. 247]. Підприємство може передбачити в установчих документах створення більшого розміру резервного фонду. Резервний капітал використовується для покриття непередбачуваних збитків підприємства. Для обліку резервного капіталу використовується рахунок 43 “Резервний капітал”. За кредитом цього рахунка відображається формування

резервів, а за дебетом – їх використання. Залишок даного рахунка відображає суму невикористаного резервного капіталу на звітну дату.

Нерозподілений прибуток – це сума прибутку, реінвестована у підприємство. Він визначається як сума чистого прибутку, що залишається у підприємства після поповнення статутного капіталу, резервного фонду, нарахування дивідендів та проведення інших виплат власникам [6, с. 58].

За умови неефективної господарської діяльності підприємства та здійснення значних вилучень власниками підприємство може мати непокріті збитки, що зменшують розмір власного капіталу. Облік нерозподіленого прибутку (непокрітого збитку) ведеться на рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)” відповідно на субрахунках: прибуток – 441 “Прибуток нерозподілений”, збиток – 442 “Непокріті збитки”. За кредитом рахунка 44 відображається збільшення прибутків, за дебетом – отримані збитки та використання прибутку.

Виправлення помилок за минулий рік, що виявлені в поточному році, відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” відображається кореспонденцією рахунка 44 “Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)” з рахунками бухгалтерського обліку відповідних об’єктів класів 1-6 [19, с. 146].

Нерозподілений прибуток може бути використаний:

- на поповнення статутного капіталу;
- поповнення резервного капіталу;
- виплати дивідендів акціонерам (учасникам);
- інші потреби.

Для визначення суми нерозподіленого прибутку на кінець звітного періоду використовується алгоритм (рис.2.4).

За неефективної роботи підприємства фінансовим результатом його діяльності у звітному періоді та в попередніх облікових періодах може бути збиток. Унаслідок цього у складі власного капіталу відображаються непокріті збитки за дебетом рахунка 442 “Непокріті збитки”. Непокріті збитки зменшують загальну вартість власного капіталу.

Неоплачений капітал—це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу підприємства, які вони зобов'язалися здійснити на момент створення підприємства. Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених доплачених акцій по кожному засновнику (учаснику) підприємства. У Балансі сума неоплаченого капіталу наводиться в дужках і вираховується при визначенні загальної суми власного капіталу.

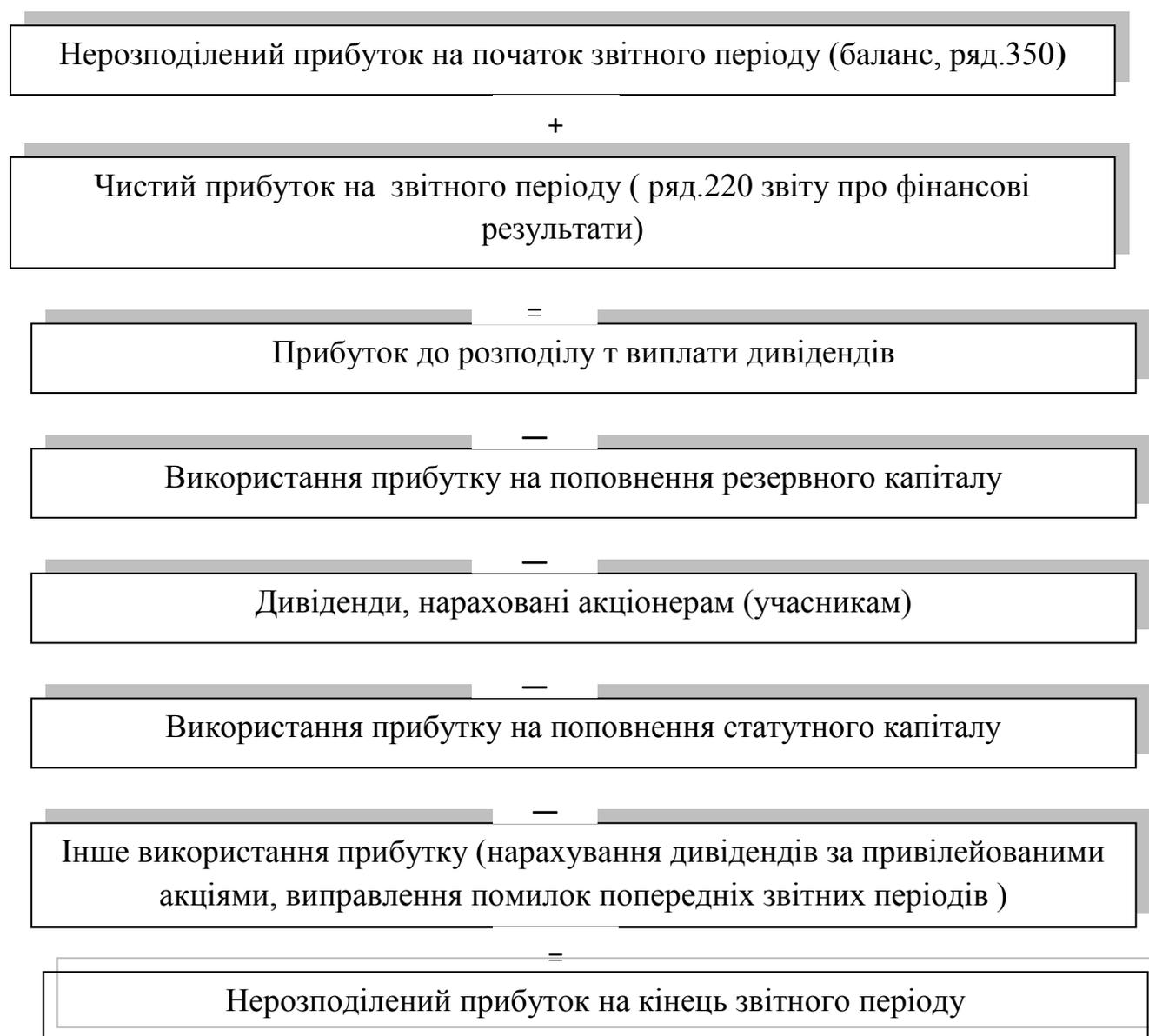

Рис.2.4. Порядок визначення нерозподіленого прибутку ДП “Чортківське лісове господарство” на кінець звітної періоду

Вилучений капітал відображає фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Облік вилученого капіталу ведеться на рахунку 45 “Вилучений капітал”. За дебетом цього рахунка відображається фактична собівартість викуплених акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у засновників, а за кредитом – вартість анульованих або перепроданих акцій чи часток.

Непокриті збитки, неоплачений капітал, вилучений капітал зменшують розмір власного капіталу підприємства.

Складність управління власним капіталом полягає в тому, що в процесі поточної діяльності відбуваються безперервні зміни, пов’язані зі збільшенням або зменшенням як його загальної величини, так і окремих складових. Для управління власним капіталом необхідна облікова інформація про засновників, їх частку у статутному капіталі, розмір прибутку та напрями його використання, ступінь незалежності підприємства від залучених джерел фінансування [47, с.256]. Особливості комп’ютерної форми обліку в акціонерних товариствах та товариствах з обмеженою відповідальністю полягають у правильній організації аналітичного обліку складових власного капіталу, зокрема статутного капіталу – за видами акцій (простими, привілейованими; іменними, на пред’явника), за акціонерами, засновниками, внесками в національній та іноземній валютах тощо. При комп’ютерній формі ведення обліку з метою полегшення і прискорення ведення обліку статутного, додаткового та вилученого капіталу доцільно створити шаблон для автоматичного розрахунку сум за типовими операціями з формування та змін статутного капіталу, а для резервного капіталу – шаблон, що передбачає відображення в обліку визначеного в установчих документах відсотку щорічних відрахувань від нерозподіленого прибутку підприємства.

Розглядаючи порядок формування та змін власного капіталу, необхідно відмітити, що статутний фонд державного підприємства, що перебуває у загальнодержавній чи комунальній державній власності, це сума коштів й вартість матеріальних ресурсів, що безоплатно виділені Державою в постійне

розпорядження трудового колективу підприємства на правах повного господарчого відання. Чинним законодавством встановлено, що здійснюючи право повного господарчого відання, підприємство володіє, користується, розпоряджається цими ресурсами, лагодити по відношенню перед тим будь-які дії, що не суперечать закону й цілям діяльності підприємства. Розмір статутного фонду державного підприємства визначається обсягом виробництва товарів й послуг на ньому.

Джерелом формування статутного фонду державного підприємства є кошти, котрі належати державі. Вони виділяються чи із державного бюджету, чи за рахунок інших державних підприємств – у порядку внутрішньогалузевого й міжгалузевого перерозподілу фінансових ресурсів – за Розпорядженням державних органів, що виконують функції по управлінню державним майном (Фонд державного майна, міністерства й відомства України).

У сучасних умовах державні підприємства, як правило нарощують свої статутні фонди за рахунок власних нагромаджень – прибутку. Частина чистого прибутку смердоті спрямовують на розвиток виробництва – реконструкцію, придбання нового устаткування тощо.

Частина прибутку може спрямовуватися до статутного фонду на приріст власних оборотних коштів. Така потреба виникає у підприємства у зв'язку із необхідністю збільшити нормативи запасів оборотних активів, що, як правило, залежить від зростанню обсягів виробництва товарів та послуг. Статутний фонд приватизованого підприємства визначається в процесі інвентаризації та оцінки майна державного підприємства згідно із положенням, яку затверджене спеціально урядовою постановою.

В бухгалтерському обліку прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів діяльності шляхом визначення фінансового результату від: реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто діяльності, яка є метою створення даного підприємства; інших операційних доходів (витрат); інших фінансових доходів (витрат); інших доходів (витрат); надзвичайних доходів (витрат).

2.2. Особливості обліку прибутку підприємств різних форм власності як основного джерела формування власного капіталу

Основним джерелом поповнення власного капіталу є прибуток підприємства (рис. 2.6). Якщо підприємство збиткове, то власний капітал зменшується на суму збитків. Значну частку в складі внутрішніх джерел становлять амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних коштів і нематеріальних активів. Вони не збільшують суму власного капіталу, а є засобом його реінвестування. До інших форм власного капіталу належать прибутки від здавання в оренду майна, розрахунки із засновниками і т. ін. Вони не відіграють помітної ролі у формуванні власного капіталу підприємства.

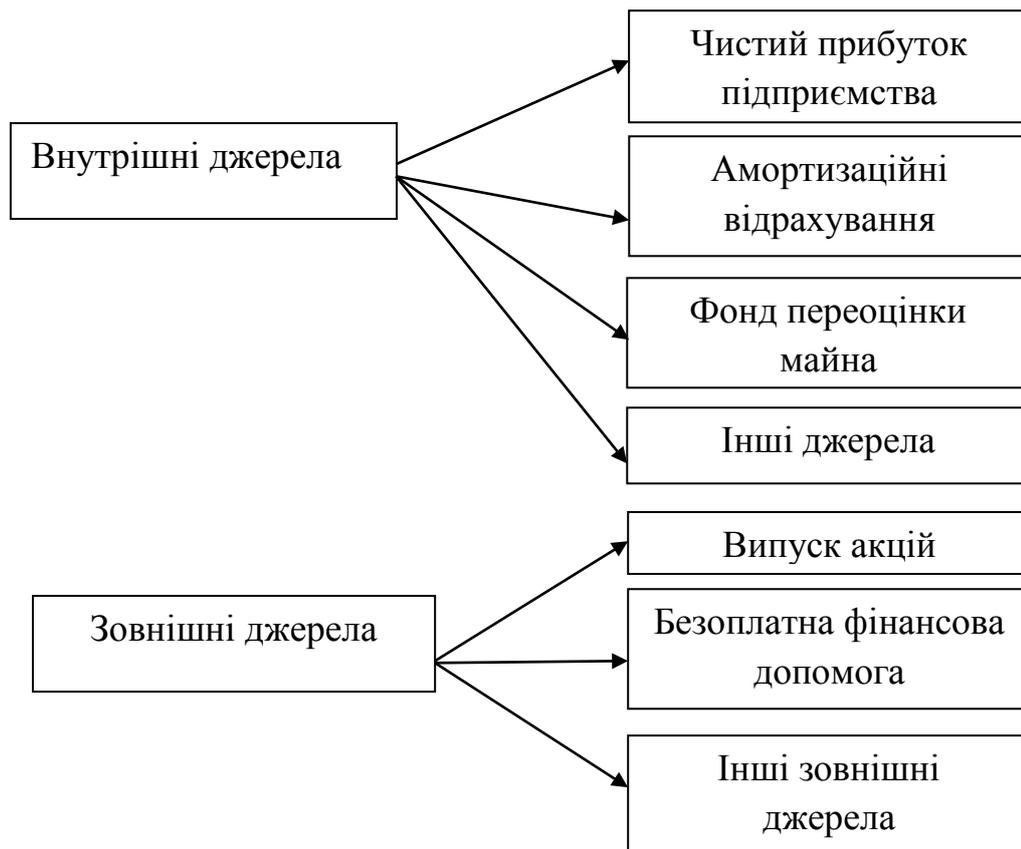

Рис. 2.6. Джерела поповнення власного капіталу підприємства

В усіх підприємствах основним узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності є чистий прибуток (збиток), для значення якого в бухгалтерському обліку передбачається послідовне порівняння всіх доходів і витрат звітного періоду [91, с. 172].

Кінцевий фінансовий результат підприємства визначається як різниця між різними видами доходів і прибутків, які обліковуються за кредитом рахунку 79 “Фінансові результати”, і відповідно, витратами й збитками, які обліковуються за дебетом даного рахунку (рис.2.7).

Рис. 2.7. Порядок формування кінцевого фінансового результату

Отже, якщо кредитовий оборот рахунку 79 “Фінансові результати” більше за дебетовий, то підприємство на суму різниці отримує нерозподілений прибуток звітного періоду. Якщо дебетовий оборот рахунку 79 “Фінансові результати” більше кредитового обороту даного рахунку, тобто підприємство здійснило більше витрат, ніж отримало доходу, то підприємство на суму різниці має непокритий збиток.

Нерозподілений прибуток— це сума чистого прибутку, отриманого за певний період, який підлягає розподілу [9, с.115]. У момент виникнення весь чистий прибуток за звітний період може бути визначений як нерозподілений.

Для обліку нерозподіленого прибутку або непокритих збитків передбачено пасивний рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”. Кредитове сальдо рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” означає наявність нерозподіленого прибутку, а дебетове сальдо – непокритого збитку.

Із закриттям рахунку 79 “Фінансові результати” на рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” при підготовці річної фінансової звітності та покриттям за рахунок нерозподіленого прибутку звітного періоду (або минулих років) збитків звітного періоду (або минулих років) тісно пов’язане поняття реформації балансу. Сальдо рахунку 79 “Фінансові результати” після реформації балансу буде нульовим. Якщо суми нерозподіленого прибутку минулих років недостатньо для покриття збитку звітного періоду, то він покривається за рахунок резервного або додаткового капіталу (за винятком сум дооцінки майна при переоцінці).

Фінансовий результат, який призводить до збільшення власного капіталу, тобто прибуток, може залишатися нерозподіленим протягом певного періоду. Однак, частіше його розподіляють за напрямками майбутнього використання, які визначає власник (власники, учасники) підприємства або уповноважений орган згідно з установчими документами підприємства [56, с.33].

Чистий прибуток, одержаний підприємством після сплати податків до бюджету, а також інших платежів, може розподілятися на виплату дивідендів

учасникам товариства в розмірі, обумовленому зборами акціонерів, поповнення статутного капіталу, створення резервного капіталу тощо.

Можливість збільшення розміру статутного капіталу підприємства передбачена Законом України “Про господарські товариства”, згідно з яким підприємство має право змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного капіталу. Зміна розміру статутного капіталу підприємства повинна супроводжуватися внесенням відповідних змін до установчих документів.

Згідно із Законом України “Про господарські товариства” товариства повинні створювати резервний (страховий) капітал у розмірі, встановленому засновницькими документами, але не менше 25 % статутного капіталу, з метою покриття можливих непередбачених і отриманих збитків й понесених втрат у майбутньому, для виплати дивідендів за привілейованими акціями у випадку невивистачання нерозподіленого прибутку, а також на інші цілі, передбачені законодавством.

Розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) капіталу передбачається засновницькими документами, але не може бути меншим 5 % суми чистого прибутку.

Розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), виплати за облігаціями, відрахування до резервного капіталу та інше використання в поточному періоді відображається за дебетом субрахунку 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді”.

Аналітичний облік на рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” ведеться за оборотами звітного року (напрямами використання) На рахунку можна виділити наступні аналітичні позиції:

- чистий прибуток звітного періоду;
- відрахування до статутного капіталу;
- відрахування до резервного капіталу;
- дивіденди, нараховані за минулі звітні періоди;
- дивіденди, нараховані за звітний період тощо

За всіма аналітичними позиціями облік ведеться наростаючим підсумком з початку звітнього періоду.

Первинними документами при відображенні інформації про використання прибутку є розрахунки та довідки бухгалтерії.

Дані субрахунку 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді” відображаються у Звіті про власний капітал.

До операцій, пов’язаних з використанням прибутку, з наведених вище способів збільшення статутного капіталу акціонерного товариства, можна віднести збільшення статутного капіталу за рахунок збільшення номінальної вартості акцій [64, с. 11]. Такі операції у регістрах бухгалтерського обліку відображаються наступним чином: Д-т 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді”, К-т 40 “Статутний капітал”. Такий запис можливий і в приватних підприємств.

Що стосується інших господарських товариств (товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повного та командитного товариства), то в чинному законодавстві України передбачено, що їх статутний капітал повинен бути поділений на чітко визначені і, як правило, персоніфіковані частки, що погашаються засновниками та учасниками. Це означає, що збільшення статутного капіталу таких товариств не може здійснюватися за рахунок прибутку підприємства. А тому збільшення статутного капіталу зазначених товариств можливе за рахунок реінвестування прибутку, нарахованого як дивіденди засновникам (учасникам). Для відображення цих операцій у бухгалтерському обліку використовуються такі записи: Д-т 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді”, К-т 671 “Розрахунки за нарахованими дивідендами” (нараховано дивіденди учасникам), Д-т 671 “Розрахунки за нарахованими дивідендами”, К-т 40 “Статутний капітал” (дивіденди учасників спрямовано на збільшення розміру статутного капіталу).

Нерозподілений прибуток може використовуватися підприємствами як джерело для нарахування частини премій за облігаціями (решта нараховується за рахунок фінансових витрат підприємства). У бухгалтерському обліку робиться наступний запис: Д-т 443 “Прибуток, використаний у звітному періоді”, К-т 522 “Премія за випущеними облігаціями”.

2.3. Відображення інформації про власний капітал підприємства в обліково-аналітичній системі

Джерелом, що дозволяє отримати інформацію про суб'єкт господарювання (в тому числі і про елементи позикового капіталу) є звітність підприємства. Необхідність складання бухгалтерської звітності визначається одним з основоположних принципів бухгалтерського обліку – принципом безперервності діяльності підприємства [6, с.56].

В сучасних умовах бухгалтерська фінансова звітність є одним з основних джерел інформації не стільки для управлінського персоналу різного рівня організації, скільки для зовнішніх користувачів. Відповідно до цього бухгалтерська звітність повинна створювати необхідні умови користувачам інформації для прийняття ними управлінських рішень, для взаємодії з даною організацією. У свою чергу це досягається адекватністю відображення стану ресурсів організації. При цьому така адекватність має на увазі представлення в звітності активів, зобов'язань перед організацією, доходів, витрат, прибутків і збитків і капіталу організації. Дані якісні характеристики бухгалтерської звітності визначають її зміст [17].

Особливості відображення капіталу представляються у звітності та можуть бути деталізовані до необхідного рівня за рішенням керівництва. Для внутрішніх користувачів складання фінансової звітності не забезпечує оперативності управління, а інформація, у тому вигляді, що міститься у фінансовій звітності, є недостатньою для прийняття дієвих рішень управлінським персоналом. Дана проблема також стосується проведення аналізу ефективності використання позикового капіталу та структури його формування.

Від інформації, представленої у фінансовій звітності, багато в чому залежить майбутнє підприємства. Відповідальність за забезпечення ефективного зв'язку між підприємством і фінансовими ринками несуть фінансові

менеджери вищої управлінської ланки підприємства. Тому для них фінансова звітність важлива тому, що вони повинні знати, яку інформацію отримують зовнішні користувачі і як вона вплине на схвалювані ними рішення. Це не означає, що менеджери не мають в своєму розпорядженні додатковій внутрішній інформації про діяльність підприємства, на відміну від зовнішніх користувачів, для яких фінансова звітність у багатьох випадках є основним джерелом інформації [5, с.24]. Практика складання фінансової звітності свідчить про те, що існує необхідність формувати звітність так, щоб максимально задовольняти інтереси всіх користувачів. Форма балансу, що складається сьогодні, не дозволяє достовірно інтерпретувати користувачами результати аналізу фінансового стану підприємства.

Баланс не має бути складним, в ньому зосереджуються групи статей, що об'єднуються в розділи, які відіграють істотну роль при аналізі і схваленні управлінських рішень. Форма має бути зручною і придатною для читання керівником і менеджерами та зовнішніми користувачами і відповідати специфічним особливостям підприємства [23, с.10].

На нашу думку, деталізовану інформацію про елементи позикового капіталу (кредити, отримані в національній та іноземній валюті від банківських та небанківських установ, довгострокові та поточні облігаційні позики, поворотну фінансову допомогу, лізингові операції) слід розкривати в ф. № 1 "Баланс". Розкрита у балансі інформація про стан та складові позикового капіталу та методи управління ним забезпечують формування повної картини користувачами звітності про стан підприємства та ефективність його роботи. Слід також зазначити, що інформація про наявність і зміни заборгованості за основними видами позик та кредитів; величину, види, терміни погашення основних видів позик, кредитів, інших позикових зобов'язань; витрати за позиками і кредитами, включених в операційні витрати; величину середньозваженої ставки позик і кредитів (у разі її застосування) мають розкриватися у Пояснювальній записці до річної фінансової звітності. В Пояснювальній записці також необхідно відобразити інформацію про недоотримані за

договором позики чи кредитному договору суми, вказати розмір невиконаного позичальником чи кредитором зобов'язання, а також строк повернення, встановлений договором [23, с.11]

Сьогодні звітність не забезпечує користувачів фінансової звітності необхідною інформацією про елементи позикового капіталу, що формується з метою розширення діяльності підприємства та не надає можливості детально та повно оцінити фінансово-майновий стан підприємства. Неможливість фінансової звітності повною мірою задовольнити користувачів потрібною інформацією про зобов'язання за кредитами та позиками зумовлює необхідність розроблення та використання на підприємстві відповідної внутрішньої бухгалтерської та управлінської звітності.

Формуючи пакет внутрішньої звітності щодо зобов'язань за кредитами та позиками, слід враховувати, що звітність повинна охоплювати дані за період, який дозволить найбільш повно провести аналіз позикового капіталу та спланувати майбутню роботу підприємства в даній сфері.

Своєчасне та повне використання позикового капіталу, як правило, забезпечує формування стійкого фінансового становища підприємства і, навпаки, відсутність фінансової маневреності, небажання чи невміння вчасно використати позиковий капітал призводить до фінансових труднощів. При аналізі слід визначити, чи в повній мірі використовує підприємство право на отримання позикового капіталу, чим викликане його недовикористання чи зайве отримання, як це впливає на фінансовий стан та платоспроможність підприємства, що потрібно зробити для покращення існуючого становища. Для цього можна скласти внутрішній звіт з переліком усіх можливих об'єктів, для яких використовується позиковий капітал для фінансування, та співставити їх з фактично отриманим позиковим капіталом (ЗПК-3 “Звіт про використання можливостей формування позикового капіталу”). В ньому зазначається фактично отриманий підприємством позиковий капітал, який показує в якій мірі підприємство використало можливості залучення позикового капіталу.

Запропоновані форми внутрішньої звітності щодо зобов'язань за кредитами та позиками не є вичерпними і можуть змінюватись. Всі види внутрішньої звітності повинні закріплюватись Положенням про кредитну політику, а в разі його відсутності Положенням про облікову політику, а їх бланки мають наводитись у додатках до відповідного положення. Формування такої звітності суттєво не ускладнить обліковий процес, проте дасть змогу забезпечити дієвий контроль цільового використання позикового капіталу й упереджувати ризик несвоєчасного погашення.

Інформація про власний капітал підприємства відображається у Звіті про власний капітал. Звіт про власний капітал доповнює інформацію про фінансовий стан підприємства та зміни між датами балансу, яка надана в інших звітах: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів. Ця інформація є корисною як для власників підприємства, так і для інших користувачів фінансових звітів. Процес складання Звіту про власний капітал можна поділити на кілька етапів відповідно до видів власного капіталу. Структура Звіту про власний капітал передбачає відображення кожного виду капіталу в окремій колонці [28].

Першим етапом є підготовка та збір інформації для складання Звіту про власний капітал. Зазначена інформація отримується з наступних джерел:

- Баланс та аналітична інформація до нього;
- Звіт про фінансові результати;
- установчі документи та свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- інші.

Техніка складання Звіту полягає в поступовому заповненні граф, які відображають види власного капіталу. Ці графи кореспондують з першим розділом пасиву Балансу. Особливості заповнення Звіту полягають у тому, що зміна одного виду капіталу одночасно призводить до зміни іншого. Алгебраїчна сума, що відображає початковий залишок (сальдо) з урахуванням змін по кожному виду власного капіталу (тобто по кожній графі), повинна дорівнювати залишку на кінець періоду (сальдо), що відображено в Балансі.

Заповнення графи 3 “Статутний капітал” починається з відображення залишку статутного капіталу на початок року (рис. 2.7).

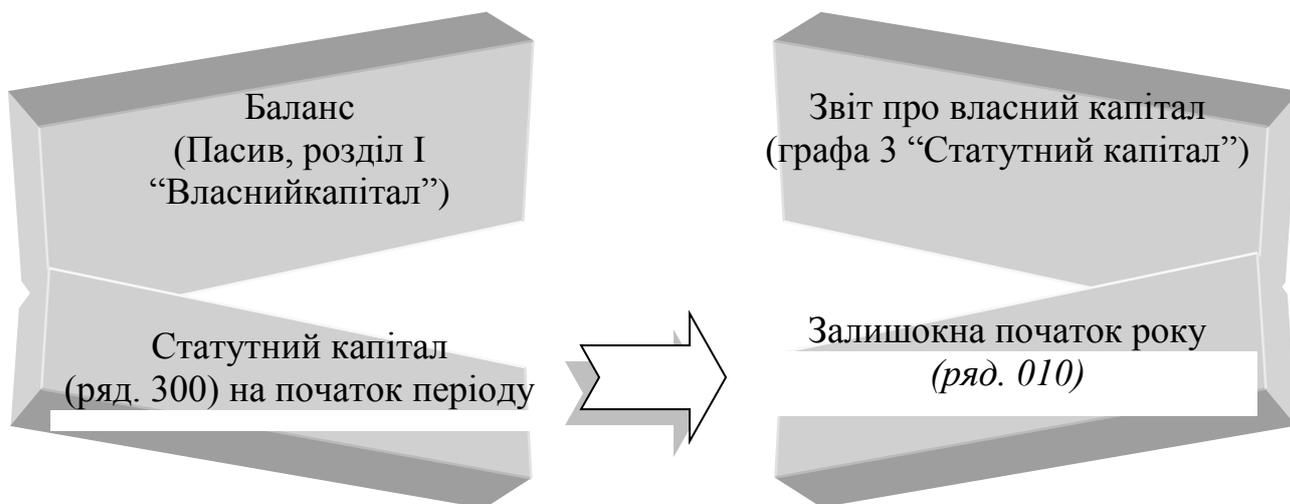

Рис.2.7.Відображення залишку статутного капіталу на початок року на ДП “Чортківське лісове господарство”

Будь-яка зміна власного капіталу впродовж звітного року має бути проаналізована власниками підприємства та іншими зацікавленими особами, в тому числі потенційними інвесторами, кредиторами, державними органами, з метою прийняття відповідних рішень. При цьому важливою є інформація не лише про зміни, що відбулися, а й про їхні джерела. Дані Балансу не розкривають причин зміни розміру окремих видів власного капіталу [35, 36]. Для цього передбачена окрема форма річної фінансової звітності підприємства — Звіт про власний капітал (форма № 4).

Структура і склад Звіту про власний капітал передбачають розкриття причин, які протягом звітного року вплинули на структуру та величину власного капіталу підприємства. Графічно Звіт про власний капітал є оборотною відомістю з елементами шахової відомості в розрізі окремих видів власного капіталу підприємства та причин їх зміни. Операції, що призводять до зміни розміру власного капіталу, групують за однорідними статтями і розміщують по горизонталі Звіту, а види власного капіталу – по вертикалі за окремими графами. На перетині відповідних вертикальних граф і

горизонтальних рядків записують дані, що призвели до зміни окремих видів власного капіталу. Форма Звіту про власний капітал і методика його заповнення визначаються П(С)БО 5 “Звіт про власний капітал”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87. Проте П(С)БО 5 не надає докладного розшифрування окремих або можливих статей змін власного капіталу, а розкриває лише загальну інформацію, яку відображують за окремою статтею або групою статей певного розділу [71]. Необхідність проведення аналізу змін власного капіталу, чинників, які вплинули на такі зміни, з метою зрозумілості, однозначного тлумачення даних власниками, кредиторами, інвесторами та іншими особами потребує додаткових пояснень окремих показників Звіту. Для цього існуюча форма Звіту потребує певного вдосконалення для узагальнення всіх змін за окремими видами власного капіталу і типовими статтями. Зокрема, статті, де записують зміни власного капіталу, слід чітко розподілити за розділами, в яких відображувати зміни різних видів власного капіталу, що виникли за господарською операцією, яка призвела до цих змін [71].

Методологічно Звіт про власний капітал складається із шести розділів.

У першому розділі відображують коригування залишків окремих видів власного капіталу на початок року внаслідок зміни облікової політики, виправлення допущених помилок минулих звітних років та помилок звітного року, виявлених після оприлюднення фінансової звітності. Цей розділ формують за методикою, визначеною П(С)БО 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” і П(С)БО 22 “Вплив інфляції”. Метою складання цього розділу є визначення скоригованих залишків окремих видів власного капіталу з урахуванням допущених помилок минулих звітних періодів, змін облікової політики, інших подібних операцій, які потрібно відображувати на початок звітного року. Структура цього розділу відповідає його меті й забезпечує користувачів інформацією у достатньому обсязі.

У другому розділі Звіту відображують зміни у складі іншого додаткового капіталу внаслідок переоцінки різних видів необоротних активів: сум дооцінки

основних засобів, нематеріальних активів, незавершеного будівництва та суми уцінки цих видів необоротних активів, які виникли внаслідок перевищення сум попередніх дооцінок над сумою звітних уцінок, але не більше від зазначеного перевищення [71]. У цьому самому розділі, на нашу думку, доцільно розмістити статті, які призводять до змін інших видів додаткового капіталу і обліковують на субрахунках 424 “Безоплатно одержані необоротні активи” і 426 “Фонд майна соціальної сфери та загального користування”.

Отже, у другому розділі Звіту доцільно було б розмістити всі статті, які відображують зміни у складі іншого додаткового капіталу на субрахунках 423 “Дооцінка активів”, 424 “Безоплатно одержані необоротні активи”, 425 “Інший додатковий капітал”, 426 “Фонд майна соціальної сфери та загального користування”. Для цього пропонуємо рядок 270 “Безплатно отримані активи” із шостого розділу “Інші зміни в капіталі” перенести в другий розділ, до якого також включити статтю “Знос (амортизація) дооцінених і безоплатно одержаних необоротних активів”.

Третій розділ узагальнює статті “Чистий прибуток (збиток) за звітний період” і “Розподіл прибутку”. Оскільки за цим розділом операцій щодо оприбуткування прибутку (збитку) і розподілу прибутку небагато і вони є однотипними, то і порядок відображення цих змін нескладний.

Четвертий розділ Звіту “Внески учасників” відображує зміни щодо збільшення статутного капіталу. Одночасно із формуванням статутного капіталу внаслідок створення підприємства або збільшення існуючого його розміру можуть виникати операції, які призводять до збільшення додатково вкладеного капіталу.

П’ятий розділ Звіту узагальнює інформацію щодо зменшення статутного, пайового капіталів, а також додатково вкладеного капіталу в результаті вилучення внесків засновників та учасників, зменшення номінальної вартості акцій, анулювання викуплених акцій тощо. Всі ці зміни відображують одночасно у складі вилученого капіталу. Повторне вилучення акцій, часток з подальшим їх перепродажем не впливає на розмір зареєстрованого статутного

капіталу, але може змінювати (збільшувати чи зменшувати) додатково вкладений капітал, прибуток за умови, що акції викуповуються за ціною вище від номінальної вартості або повторно розміщуються за ціною, нижчою від вартості зворотного викупу [74, с.115]. Ці операції є основною частиною змін у складі вилученого капіталу.

У розділі “Вилучення капіталу” доцільно розмістити всі статті, що зменшують статутний (пайовий) капітал та впливають на зміну додатково вкладеного капіталу за результатами операцій з викупу акцій.

Шостий розділ Звіту “Інші зміни в капіталі” доцільно назвати “Використання резервного капіталу”, за окремими статтями якого відображувати зменшення резервного капіталу через його використання. Сума ж поповнення резервного капіталу же залишиться в розділі “Чистий прибуток”. Як було обґрунтовано вище, рядок 270 “Безплатно отримані активи” із шостого розділу доцільно перенести в другий розділ.

Таким чином, у кожному розділі Звіту про власний капітал (форма № 4) будуть згруповані статті, що відображатимуть усі зміни, які відбуваються в складі окремих видів власного капіталу.

Діюча сьогодні методика заповнення Звіту про власний капітал є досить складною для практикуючих бухгалтерів. Крім того, вона неповністю задовольняє інформаційні потреби користувач звітності [83, 246]. Внесення запропонованих змін до форми Звіту про власний капітал спростить трудомісткий процес складання цієї форми звітності для бухгалтерів-практиків і сприятиме вдосконаленню методики складання фінансової звітності. Інформація представлена у звітності є джерелом для проведення економічного аналізу підприємства. Визначення інформаційних потреб користувачів, щодо відображення в звітності руху елементів позикового капіталу дало підставу виділити ряд проблемних питань пов'язаних з недостатнім методологічним та інформаційним забезпеченням.

Висновки до розділу 2

Досліджено, що нормативно-правова база обліку та звітності капіталу охоплює не всі аспекти особливостей обліку та звітності капіталу. Крім того, існують суперечності у трактуванні однакових питань у різних правових актах. Все це вказує на необхідність вдосконалення нормо-ворчих процесів у даному напрямку, зокрема орієнтація на світовий досвід.

З'ясовано, що завдяки використанню елементів методу бухгалтерського обліку забезпечується виконання триєдиних завдань обліку: збереження майна власника, отримання інформації для управління, отримання інформації про фінансові результати діяльності підприємства.

Показано структуру капіталу підприємства та облік його складових. Так власний капітал включає такі елементи: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток.

Виявлено, що правильно проведена організація бухгалтерського обліку та звітності на підприємстві веде до збільшення ефективності його діяльності. Тому власник підприємства повинен бути дуже ретельним та обізнаним при виборі організаційної структури обліку, затвердженні облікової політики, затвердженні планів проведення інвентаризації, системи діловодства та графіків документообороту. На ДП “Чортківське лісове господарство” організація обліку та звітності знаходить на високому рівні, завдяки чому досягається ефективність роботи облікового апарату підприємства.

Внесено пропозиції щодо відображення інформації про капітал у фінансовій звітності. Звіт про власний капітал доповнює інформацію про фінансовий стан підприємства та зміни між датами балансу, яка надана в інших звітах: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів. Ця інформація є корисною як для власників підприємства, так і для інших користувачів фінансових звітів.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

3.1. Економічна оцінка ефективності використання власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Підприємство створюється для здійснення підприємницької діяльності і в процесі цієї діяльності використовує як власний капітал, так і позикові кошти. Від того, який капітал є в розпорядженні суб'єкта господарювання, наскільки оптимальна його структура і наскільки доцільно він трансформується в основні й оборотні фонди, залежать фінансове благополуччя підприємства і результати його діяльності. Капітал є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Поняття “капітал” асоціюється з поняттям “власність”. У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах і становить вартість майна підприємства.

Основним джерелом для аналізу формування і розміщення капіталу підприємства є бухгалтерський баланс ДП “Чортківське лісове господарство” (додаток А, А'), звіт про власний капітал (додаток Б, Б') й інші форми звітності, дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, що розшифровують і деталізують окремі статті балансу.

Керівництво підприємства має чітко уявляти, за рахунок яких джерел ресурсів воно буде здійснювати свою діяльність і в які сфери діяльності буде вкладати свій капітал. Від того, який капітал є в розпорядженні суб'єкта господарювання, наскільки оптимальна його структура і наскільки доцільно він трансформується в основні й оборотні фонди, залежать фінансове благополуччя підприємства і результати його діяльності. Тому аналіз капіталу має винятково важливе значення [72, с.123].

Аналізуючи структуру капіталу, необхідно враховувати особливості кожної його складової. Необхідність у власному капіталі зумовлена вимогами самофінансування підприємств. Він є основою їхньої самостійності і незалежності. Особливість власного капіталу полягає в тому, що він інвестується на довгостроковій основі і піддається найбільшому ризику. Чим вища його частка в загальній сумі капіталу і менша частка позичкових засобів, тим вищий буфер, що захищає кредиторів від збитків, а отже, менший ризик втрат [86]. Однак потрібно враховувати, що власний капітал обмежений у розмірах. Крім того, фінансування діяльності підприємства тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідне для нього, особливо в тому разі, коли виробництво має сезонний характер. Тоді в окремі періоди будуть накопичуватися великі кошти на рахунках у банку, а в інші їх буде бракувати. Слід також мати на увазі, що якщо ціни на фінансові ресурси невисокі, а підприємство може забезпечити вищий рівень віддачі на вкладений капітал, ніж платити за кредитні ресурси, то, залучаючи позичкові кошти, воно може контролювати більші грошові потоки, розширити масштаби своєї діяльності, підвищити рентабельність власного (акціонерного) капіталу. Як правило, підприємства беруть кредит, щоб підсилити свої ринкові позиції.

Разом з тим, необхідно враховувати, що пропорційно зростанню частки позикового капіталу зростає ризик зниження фінансової стабільності і платоспроможності підприємства, знижується і прибутковість сукупних активів за рахунок виплачуваного позикового процента. До недоліків цього джерела фінансування треба також віднести складність процедури залучення, високу залежність позикового процента від кон'юнктури фінансового ринку і збільшення у зв'язку з цим ризику зниження платоспроможності підприємства.

Від того, наскільки оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу, багато в чому залежить фінансове становище підприємства.

Проведемо аналіз формування капіталу ДП "Чортківське лісове господарство" за допомогою загальної оцінки структури капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки і структури джерел капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Показники	Абсолютні величини			Питома вага (%) у загальній величині пасивів			Зміни			
							Абсолютні величини		У питомій вазі	
	2010р	2011р	2012р.	2010	2011	2012	2012р від 2010р	2012р від 2011р	2012р від 2010р	2012р від 2011р
Реальний власний капітал	3994,0	4174,0	3956,0	51,6	50,0	44,6	-38,0	-218,0	-7,0	-5,4
Позичені засоби	3752,0	4207,0	4893,0	48,4	50,0	55,4	1141,0	686,0	7,0	5,4
Разом джерел засобів	7746,0	8381,0	8867,0	100	100	100	1121,0	486,0	-	-
Коефіцієнт автономії	0,5	0,5	0,8	-	-	-	0,3	0,3	-	-
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних засобів	0,9	1,0	1,2	-	-	-	0,3	0,2	-	-

Аналізуючи дані таблиці 3.1 нами визначено, що Чортківський лісгосп здійснює свою виробничо – господарську діяльність частково за рахунок власного капіталу. Його питома вага у загальній величині пасивів становить 51,6 % – 2010р., 50,0 % – 2011р., 44,6% – 2012р. В свою чергу позичені засоби протягом аналізованого періоду зросли, а саме на 1141,0 тис. грн. (7,0 %) порівняно з 2010 роком та на 686,0 тис. грн. (5,4%) – 2011 роком, що є свідченням того, що підприємство залучає в свою діяльність позикові кошти. В даній економічній ситуації підприємства використовують всі засоби для того щоб незбанкрутувати. Негативним в діяльності Чортківського лісгоспу є зростання коефіцієнта автономії, який протягом порівняно з 2010 роком зріс на 0,3пункта, що не додає підприємству фінансової стабільності. В свою чергу сума позикового капіталу також зросла на 1141,0 тис. грн. порівнюючи з даними 2010 року, а в порівнянні з 2011 роком – на 686,0 тис. грн., що свідчить

про зростання ступеня фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

У процесі наступного етапу аналізу необхідно детальніше вивчити склад власного і позикового капіталу, з'ясувати причини зміни окремих його складових і дати оцінку цих змін за звітний період. Для цього наміввикористовується аналітична таблиця 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка структури власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Показники	Абсолютні величини			Питома вага (%) у загальній величині власного капіталу			Зміни			
	2010р.	2011р.	2012р.	2010	2011	2012	Абсолютні величини		У питомій вазі	
							2012р від 2010р	2012р від 2011р	2012р від 2010р	2012р від 2011р
Статутний капітал	3330,0	3330,0	3330,0	98,1	78,0	84,2	-	-	-13,9	6,2
Додатковий капітал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інший додатковий капітал	664,0	507,0	626,0	20,0	12,3	15,8	-38,0	119,0	-4,2	3,5
Резервний капітал	-	337,0	-	-	9,7	-	-	-337,0	-	-9,7
Нерозподілений прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Непокритий збиток	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучений капітал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	3394,0	4174,0	3956,0	100	100	100	-38,0	-218,0	-	-

З даних наведеної таблиці 3.2 можна зробити висновок, що суттєвих змін в структурі власного капіталу протягом аналізованого періоду не відбулося. Незначні зміни відбулися в величині іншого додаткового капіталу на протязі

2010 – 2012 років, а саме скоротилася його величина на 38,0 тис. грн. (2010р.) та зросла на 119,0 тис. грн.. (2011 р.). В зв’язку знегативними змінами, які відбулися в фінансовій діяльності ДП “Чортківське лісове господарство”, скоротилася величина реального власного капіталу, а саме на 38,0 тис. грн. – порівняно з 2010 роком та на 218,0 тис. грн.. – з 2011 роком.

Фактори зміни власного капіталу неважко встановити за даними звіту ф. № 4 “Звіт про власний капітал” і за даними аналітичного бухгалтерського обліку, що відображають рух статутного, резервного і додаткового капіталу, неоплаченого і вилученого капіталу, нерозподіленого прибутку і т. ін. Перш ніж оцінити зміни суми і частки власного капіталу в загальній валюті балансу, треба з’ясувати, за рахунок яких складових частин сталися ці зміни. Очевидно, що приріст власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку і за рахунок переоцінки основних засобів буде розглядатися по-різному при оцінюванні спроможності підприємства до самофінансування і нарощування власного капіталу. Для оцінювання структури формування капіталу підприємства розраховують коефіцієнт самофінансування – відношення суми самофінансованого доходу до загальної суми внутрішніх і зовнішніх джерел фінансових доходів (рис. 3.1)

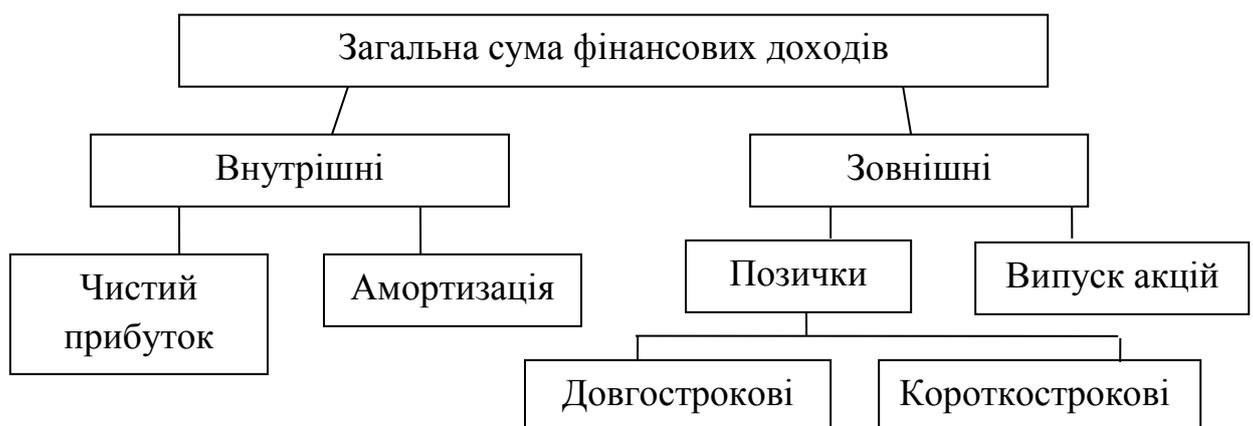

Рис. 3.1. Джерела фінансових доходів на ДП “Чортківське лісове господарство”

Цей коефіцієнт можна розрахувати також за відношенням самофінансованого доходу до доданої вартості. Він показує ступінь самофінансування діяльності підприємства стосовно створеного багатства.

Можна визначити також, скільки самофінансованого доходу припадає на одного працівника підприємства [89, с.160]. Для розрахунку та аналізу показників самофінансування Чортківського держлісгоспу використовуємо аналітичну таблицю 3.3.

Таблиця 3.3.

Аналіз показників самофінансування ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Зміна	
				2012 від 2010	2012 від 2011
Коефіцієнт самофінансування	1,0	1,2	1,0	-	-0,2
Самофінансований дохід на одного працівника, тис. грн.	78,3	82,2	79,3	1,0	-2,9
Самофінансований дохід на рубль доданої вартості, грн.	0,23	0,27	0,26	0,02	-0,01

Судячи з даних табл. 3.3 стійкість фінансового стану аналізованого підприємства за звітний період дещо знизилася. Проте цей факт ще не є свідченням того, що підприємство збільшило своє фінансування за рахунок залучених коштів і залежить від зовнішніх кредиторів. Так якщо розглядати дані балансу (Додаток А), ми можемо прослідкувати тенденцію зростання кредиторської заборгованості.

Важливим етапом аналізу власного капіталу є аналіз структури і динаміки запозичених коштів, які наведені у таблиці 3.4. У результаті аналізу визначають статті пасиву, за якими відбулося найбільше зростання загальної величини джерел засобів.

Таблиця 3.4

Динаміка структури позичкового капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Джерело капіталу	Сума, тис.грн.			Структура капіталу, %				
	2010р.	2011р.	2012р.	2010р	2011р	2012р	Відхилення	
							2012 від 2010	2012 від 2011
Довгострокові кредити банку	-	-	-	-	-		-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	600,0	-	-	12,3	12,3	12,3
Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	999,0	2270,0	1355,0	27,2	54,0	28,0	0,8	-26,0
по авансах	1072,0	910,0	1214,0	29,0	22,3	25,0	-4,0	2,7
з позабюджетних платежів;	-	-		-	-	-	-	-
бюджетом;	1235,0	431,0	526,0	33,0	10,2	11,0	-22,0	0,8
по страхуванню;	115,0	161,0	180,0	3,1	4,3	3,7	0,6	-0,6
по оплаті праці;	228,0	303,0	563,0	6,1	7,2	11,5	5,4	4,3
з учасниками;	-	-	-	-	-	-	-	-
Із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зобов'язання	103,0	132,0	205,0	2,7	3,1	4,2	1,5	1,1
Всього	3752,0	4207,0	4893,0	100	100	100	-	-

З даних таблиці 3.4 видно, що підприємство в аналізованому періоді не використовувало довгострокові та короткострокові кредити банків, за винятком 2012 року, що є характерно для державних підприємств, і особливо якщо це структурний підрозділ. Залучення позикових коштів в оборот підприємства

являється нормальним явищем. Це могло б посприяти тимчасовому покращенню фінансового стану при умові, що кошти не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що приводить до виплати штрафів, санкцій і погіршенню фінансового стану підприємства. Негативним моментом в діяльності ДП “Чортківське лісове господарство” є те, що, збільшилась доля заборгованості: за товари, роботи і послуги, розрахунки з бюджетом (у відсотковому відношенні до загального обсягу позиченого капіталу). Заборгованість підприємства з постачальниками і підрядниками протягом аналізованого періоду зросла, а саме на 356,0 тис.грн в порівнянні з 2010 роком та скоротилася на 915,0 тис.грн. – з 2011 роком, що є показником незначного покращення платіжної дисципліни підприємства.

Збільшення долі одержаних авансів свідчить про збільшення кількості замовлень які можуть бути сплачені “живими” грошима, і, можливо, вчасно. Основна частина кредиторської заборгованості – це зобов’язання з ремонту, закупівлі виробничих матеріалів та обладнання, постачання палива тощо [44]. Підприємство намагається погашати кредиторську заборгованість відразу ж після погашення дебіторської заборгованості. Погашення кредиторської заборгованості відбувається також при збільшенні надходжень грошових коштів від операційної діяльності.

Отже, протягом аналізованого періоду ДП “Чортківське лісове господарство” збільшило використання та залучення позикових коштів. Саме тому в процесі наступного аналізу нам необхідно зосередити свою увагу на ліквідності та платоспроможності підприємства, тобто можливості погашати свої боргові зобов’язання та оплачувати відсотки за використані кредити.

Залучення позичкових коштів в оборот підприємства – явище нормальне. Це сприяє тимчасовому поліпшенню фінансового стану за умови, що вони не заморожуються на тривалий час в обороті і вчасно повертаються. В іншому разі може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що в остаточному підсумку призводить до виплати штрафів і погіршення фінансового стану.

В процесі аналізу необхідно вивчити склад, давність появи кредиторської заборгованості, наявність, частоту і причини утворення простроченої заборгованості постачальникам ресурсів, персоналу підприємства з оплати праці, бюджету, визначити суму виплачених за прострочення платежів у формі пені. Для цього можна використати дані звітної форми № 5 “Додаток до балансу”, а також дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку. Аналізуючи кредиторську заборгованість, необхідно враховувати, що вона є також джерелом покриття дебіторської заборгованості. Тому треба порівняти суму дебіторської і кредиторської заборгованості. Якщо дебіторська заборгованість перевищує кредиторську, то це свідчить про іммобілізацію власного капіталу в дебіторську заборгованість (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	На початок періоду	На кінець періоду
Сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	977,0	885,0
Сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	4075,0	3668,0
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, дні	45	40
Тривалість використання кредиторської заборгованості, дні	35	33
Припадає дебіторської заборгованості на гривень кредиторської заборгованості, грн.	0,2	0,2
Співвідношення періоду погашення дебіторської та кредиторської заборгованості	1,3	1,3

Дані таблиці 3.5 показують, що на Чортківському держлісгоспі сума кредиторської заборгованості на початок року більше суми на рахунках дебіторів на 3098,0 тис.грн (початок періоду), та на 2783,0 тис.грн (кінець періоду), але термін її погашення коротший, ніж дебіторської заборгованості,

що приведе до збалансованості грошових потоків. Тобто підприємство буде забезпечене коштами від повернення дебіторської заборгованості в той проміжок часу як термін погашення кредиторської заборгованості настане.

Наступним етапом аналізу капіталу є аналіз ефективності його використання. Ефективність капіталу найліпше характеризується його рентабельністю. Рівень рентабельності капіталу вимірюється відсотковим відношенням балансового прибутку до величини капіталу. З метою аналізу рентабельності капіталу складається аналітична таблиця, яка дає можливість визначити загальні зміни рентабельності капіталу і розрахувати вплив основних факторів на ці зміни (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Аналіз рентабельності капіталу підприємства ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення	
				2012 від 2010	2012 від 2011
1. Коефіцієнт фондомісткості продукції, коп.	0,99	0,98	0,99	-	0,1
2. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,35	0,41	0,56	0,21	0,15
3. Прибуток на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	0,54	0,61	0,72	0,18	0,11
4. Рівень рентабельності капіталу, коп..	0,43	0,61	0,82	0,39	0,21

Аналітичні дані таблиці 3.6 свідчать про прибутковість виробничо – господарської діяльності Чортківського лісгоспу. Протягом аналізованого періоду зріс прибуток на одну гривню реалізованої продукції, а саме на 0,18 коп. в порівнянні з показниками 2010 року та на 0,11 коп. – 2011 року. Це є свідченням того, що продукція лісгоспу користується попитом, а значить

підприємство частину чистого прибутку може використовувати на оновлення обладнання, а як результат збільшення обсягу власного капіталу Чортківського лісгоспу. В свою чергу протягом 2010 – 2012 років зріс рівень рентабельності капіталу, тобто його величина постійно нарощується, а підприємство веде політику нагромадження капіталу. Однак, керівництву слід уникати спрямування прибутку тільки на збільшення власного капіталу, вилучаючи кошти з інших напрямків.

Підвищення частки власного оборотного капіталу є свідченням покращення фінансового стану, оскільки зростає фінансова стійкість підприємства. Чим більша частка власного капіталу у загальній сумі майна, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу [32, с. 289]. Розглянемо показники оборотності капіталу, які наведені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз оборотності капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення	
				2012 від 2010	2012 від 2011
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	16789,0	23221,0	21010,0	4221,0	-2211,0
2. Середньорічна сума капіталу, тис. грн.	7746,0	8381,0	8867,0	1121,0	486,0
3. Коефіцієнт оборотності капіталу	5,09	5,01	5,0	-0,09	-0,01
4. Капіталоємність	0,07	0,07	0,08	0,01	0,01
5. Тривалість обороту капіталу, днів	24	24	26	2	2

Дані таблиці 3.7 відображають зміни в оборотності капіталу. Так коефіцієнт оборотності капіталу зменшується до 5,0 у 2012 р., що відбувається

за рахунок збільшення середньорічної суми капіталу до 8867,0 тис. грн. Таким чином зменшується ефективність використання капіталу, що й призводить до збільшення тривалості обороту капіталу.

Капіталомісткість – це показник, що характеризує відношення капітальних вкладень до приросту вартісного обсягу продукції, одержаного внаслідок освоєння цих капіталовкладень. У 2011 та у 2010 р. цей показник склав 0,07, що на 0,01 менше ніж у 2012 р.

З метою оцінки прибутковості власного капіталу доцільно використовувати три показника, наведених у таблиці 3.8

Таблиця 3.8

Аналіз прибутковості власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення	
				2012 від 2010	2012 від 2011
1. Рентабельність сукупного капіталу	0,1	0,14	0,2	0,1	0,06
2. Мультиплікатор капіталу (фінансовий важіль)	2,57	2,87	3,29	0,72	0,42
3. Рентабельність власного капіталу	0,36	0,30	0,65	0,29	0,35

Дані таблиці 3.8 свідчать, що через зменшення показника рентабельності сукупного капіталу та мультиплікатора капіталу у 2010 р. рентабельність власного капіталу зменшилася до 0,36. Ситуація значно покращилася у 2012 р.: мультиплікатор капіталу збільшився на 0,42, рентабельність власного капіталу зростає до 0,65. Така ситуація дає можливість припустити про підвищення ефективності управління власним капіталом підприємства.

Таким чином, аналіз структури власних коштів необхідний для оцінювання раціональності формування джерел фінансування діяльності

підприємств і його ринкової стабільності. Цей чинник дуже важливий, по-перше, для зовнішніх споживачів інформації (наприклад, для банків та інших постачальників ресурсів) під час вивчення ступеня фінансового ризику і, по-друге, для самого підприємства під час визначення перспективного варіанта організації фінансів і вироблення фінансової стратегії.

Треба зазначити, що результати проведених аналітичних розрахунків не є єдиним і безумовним критерієм для прийняття управлінських рішень, спрямованих на поліпшення фінансового стану. Треба враховувати ще й інші моменти, які впливають на управлінські рішення, зокрема, особисті якості особи, яка приймає такі рішення, її знання, інтелект, досвід роботи, тобто ті неформальні ознаки, котрі, проте, справляють великий вплив на якість управлінських рішень.

Тільки оптимальне поєднання формалізованих (аналітичних) розрахунків і неформалізованих процедур прийняття управлінських рішень забезпечить підприємству перемогу в боротьбі з конкурентами.

3.2. Аудиторська оцінка капіталу на підприємстві

Аудит статутного капіталу доцільно розпочинати з інвентаризації майна, внесеного засновниками до статутного капіталу підприємства, за участю аудитора. Вона полягає в підтвердженні сальдо по аналітичному обліку за кожним учасником. Тобто інвентаризацією виявляються по відповідних документах залишки, ретельно вивчається обґрунтованість сум, що обліковуються на таких рахунках, встановлюються терміни виникнення зобов'язань підприємства перед власниками, реальність часток засновників у статутному капіталі.

При цьому, можуть бути виявлені факти, коли внеском до статутного капіталу є основні засоби, виробничі запаси, непридатні до використання (несправні, неякісні), і нематеріальні активи, що не мають практичної цінності.

При перевірці формування статутного капіталу необхідно враховувати

організаційно-правову форму підприємства, що перевіряється. Тому вивчення операцій з капіталом доцільно починати з перевірки юридичного статусу та права здійснення статутних видів діяльності, складу засновників (учасників), структури і управління підприємства, а також фінансових можливостей для досягнення поставлених цілей діяльності.

Аудиторська оцінка власного капіталу і аудит установчих документів не можуть досліджуватись окремо один від одного, тому що такий елемент власного капіталу, як статутний капітал, є основою будь-якого підприємства і фіксується в його установчих документах. В установчих документах можуть міститися дані й про інші елементи власного капіталу. Аудит власного капіталу проводиться з метою підтвердження аудиторським висновком інформації про власний капітал, його структуру та зміни у власному капіталі, що сталися протягом звітного періоду.

Перевірка засновницьких документів щодо формування статутного капіталу. Така перевірка здійснюється в наступному порядку:

- перевірка наявності і форми установчих документів і встановлення відповідності змісту вимогам законодавчих і нормативних актів;
- вивчення повноти і дотримання строків внесення статутного капіталу;
- перевірка грошової оцінки вартості майна, що вноситься засновниками в оплату акцій при створенні акціонерного товариства;
- перевірка правильності оподаткування коштів, переданих до статутного капіталу господарюючого суб'єкта його засновниками;
- встановлення законності видів діяльності;
- визначення відповідності розміру статутного капіталу даним установчих документів і чинному законодавству;
- перевірка повноти і правильності формування статутного капіталу;
- встановлення реальності внесення сум до статутного капіталу;
- встановлення обґрунтованості змін величини статутного капіталу.

Аудитору слід встановити наявність відповідних документів і дотримання

процедури затвердження та державної реєстрації господарюючого суб'єкта. Оскільки юридична особа вважається створеною не з моменту прийняття засновниками рішення про її створення, а з моменту її державної реєстрації, потрібно перевірити наявність свідоцтва про державну реєстрацію та перереєстрацію, якщо до засновницьких документів вносились зміни.

Аудит капіталу організації має кілька основних напрямків, у числі яких:

- аудит статутного капіталу;
- аудит додаткового капіталу;
- аудит капітальних вкладень;
- аудит резервного капіталу;
- аудит власного капіталу організації;
- аудит власних акцій [38, с.128].

Перевірка може проводитися як по кожному напрямку в окремо, так і в сукупності по кількох напрямках, що стосуються діяльності підприємства в частині капіталу. Аудиторська перевірка проводиться спеціально створеною комісією, що складається з професійних аудиторів.

При перевірці статутного капіталу організації аналізуються наступні документи: Статут, протоколи зборів засновників (акціонерів), установчий договір, свідоцтва про реєстрацію, ліцензії, рішення ради директорів, накази. Особлива увага приділяється тому, щоб всілякі зміни були суворо зафіксовані, відповідні документи оформлені з наявністю всіх необхідних підписів і печаток.

При аудиті статутного капіталу враховуються особливості діяльності підприємства, і на підставі цього перевіряються ті чи інші операції з розрахунків із засновниками (акціонерами), формування та змін статутного капіталу, руху і станом інших видів капіталу і резервів.

Статутний капітал може поновлюватися з прибутку від господарської діяльності, а при необхідності додатковими внесками його учасників. Формування статутного капіталу здійснюється по різному, залежно від форм власності та організаційно-правової форми економічного суб'єкта: в

акціонерних товариствах – за рахунок підписки на акції акціонерів; в товариствах з обмеженою відповідальністю – за рахунок внесків кожного учасника; на державних підприємствах – за рахунок майна держави, закріпленого за ними.

Аудитору слід проаналізувати, чи дотримані встановлені законодавством терміни погашення заборгованості по внесках до статутного капіталу, та чи дотримано порядок здійснення внесків, що визначений у Статуті.

Моментом фактичного надходження внесків до статутного капіталу є:

– для грошових коштів - дата зарахування суми на поточний (валютний) рахунок або внесення в касу;

– для основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів - дата складання акту приймання-передачі ОЗ, інших необоротних матеріальних активів або інших документів, що свідчать про надходження зазначених об'єктів.

Аудит формування статутного капіталу, розрахунків із засновниками, інших видів капіталу та резервів в основному здійснюється суцільним способом, тобто перевіряються всі документи і операції, що стосуються даного розділу.

У процесі перевірки формування та використання додаткового капіталу встановлюється його відповідність статуту і облікову політику, правильність використання коштів, ведення синтетичного і аналітичного обліку, де зафіксована інформація про додатковий капітал підприємства (приріст вартості необоротних активів в результаті їх переоцінки, сума різниці між продажною і номінальною вартістю акцій і т.д.).

Аналогічно перевіряється і резервний капітал, який включає перевірку законності його формування, розрахунку сум відрахувань, ведення обліку. Перевіряються суми резервного фонду, що направляються на покриття збитку підприємства за звітний рік, суми, що направляються на погашення облігацій акціонерного товариства тощо

Приміщення капіталу з метою отримання прибутку є інвестиційною діяльністю. Інвестиції в основний капітал називаються капітальними вкладеннями. Аудиторська перевірка капітальних вкладень також важлива процедура для компанії і своєї підсумкової метою ставить виявлення і використання резервів підвищення їх економічної ефективності [38, 130].

Аудит операції з власним капіталом і забезпеченням зобов'язань доцільно починати з інвентаризації майна, внесеного до статутного капіталу підприємства за участю аудитора. Об'єктами інвентаризації також є: зобов'язання підприємства перед учасниками, пайовиками, акціонерами; забезпечення виплат відпусток, гарантійних зобов'язань; субсидій, асигнування з бюджету та позабюджетних фондів, цільові внески фізичних і юридичних осіб.

Інвентаризація власного капіталу полягає в підтвердженні сальдо по аналітичному обліку за кожним учасником. Тобто інвентаризацією виявляються по відповідних документах залишки, ретельно вивчається обґрунтованість сум, які обліковуються на таких рахунках, встановлюються терміни виникнення зобов'язань підприємства перед часток засновників у статутному капіталі.

При цьому можуть бути виявлені факти, коли внеском до статутного капіталу є основні засоби, виробничі запаси, непридатні (несправні, неякісні), і ті активи, які не мають цінності.

При проведенні інвентаризації забезпечення майбутніх витрат і платежів необхідно перевірити операції як з їх нарахування, так і з використання, правомірність їх створення та обґрунтування розміру на дату інвентаризації, а також фактичні витрати і платежі за даними кошторисів і розрахунків.

Інвентаризація забезпечення зобов'язань полягає у перевірці обґрунтованості залишку зазначених сум на дату інвентаризації відповідно до переліку створюваних забезпечень, затверджених розпорядчим документом і керівником підприємства [39].

Інвентаризаційна комісія за документами встановлює і включає в опис суми, що підлягають відображенню на рахунках обліку забезпечення

зобов'язань. Перевірка правильності визначення залишку інших видів забезпечень на кінець року проводиться відповідно до внутрішніх правил створення і використання забезпечень, затверджених керівником підприємства.

При перевірці формування статутного капіталу необхідно враховувати організаційно – правову форму підприємства, що перевіряється. Тому вивчення операцій з власним капіталом і забезпеченням зобов'язань доцільно починати з перевірки юридичного статусу та права здійснення статутних видів діяльності, складу учасників, структури і управління підприємства, а також фінансових можливостей для досягнення поставлених цілей діяльності.

Аудитор повинен враховувати те, що складові власного капіталу відображаються в бухгалтерському обліку одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до зміни структури власного капіталу.

У ході перевірки особливу увагу слід приділяти вивченню поелементної розшифровки залишків власного капіталу.

При перевірці надходження основних засобів і нематеріальних активів як внесок до статутного капіталу слід обов'язково проаналізувати договори про внесення необоротних активів, впевнитись у тому, що вартість, відображена по необоротних активів, відповідає вартості, зазначеної у договорі.

За деякими видами необоротних засобів, які вносяться в рахунок внесків до статутного капіталу, необхідна наявність документів, які підтверджують право власності на таке майно (нерухомість, земельні ділянки, транспортні засоби інтелектуальну власність).

Статутний капітал може поповнюватися з прибутку від господарської діяльності, а при необхідності додатковими внесками його учасників. Формування статутного капіталу здійснюється по-різному, в залежності від форми власності та організаційно-правової форми економічного суб'єкта: в акціонерних товариствах – за рахунок підписки на акції акціонерів; в товариствах з обмеженою відповідальністю – за рахунок внесків кожного учасника; на державних підприємствах – за рахунок майна держави, закріпленого за ними.

Метою аудиту позикових коштів – є висловлення думки аудитора про те, чи відповідає фінансова інформація щодо кредитних операцій на Чортківському держлісгоспі нормативним документам, а також укладеним договорам між суб'єктами кредитних операцій.

Завданнями аудиту обліку кредитних операцій є перевірка:

- наявності договорів кредитування і відповідність їх чинному законодавству;
- доцільності цільового використання кредитів та позик;
- законності отриманих кредитів;
- своєчасності погашення заборгованості, в якій формі (грошовими коштами, матеріальними цінностями, векселями інших підприємств);
- рахунків на яких відображались і за рахунок яких джерел погашалась сума відсотків за користування кредитів;
- наявності простроченої заборгованості по кредитах її причини і шляхи її погашення;
- правильності організації синтетичного та аналітичного обліку по рахункам 50, 60; відповідності даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку в Журналі 2, Головній книзі, звітності підприємства [49, с.142].

Крім того аудитор може надавати рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності та виправлення помилок, що виникли в обліку з метою обґрунтування оптимальної програми розвитку підприємства на майбутнє або з метою попередження помилок, що можуть виникнути в процесі діяльності підприємства та при відображенні в обліку і звітності кредитних операцій.

За наявності прострочених кредитів видача нових не допускається. За обслуговування кредитної лінії позичальник сплачує банку-кредитору комісійні, що нараховуються на всю суму наданого кредиту. Процентні ставки за користування кредитом, обумовлені в кредитному договорі, нараховуються банком і сплачуються позичальником не рідше як один раз у квартал платіжним дорученням. У разі відмови від сплати боргів за позичками банк стягує борги у

претензійно-позовному порядку. Контроль за виконанням умов укладеного з позичальником кредитного договору здійснює банк.

Під час аудиту довгострокових позик і векселів аудитор керується П(С)БО 11 “Зобов’язання”. Аудитору слід врахувати, що до довгострокових зобов’язань належать:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові фінансові зобов’язання;
- відстрочені податкові зобов’язання;
- інші довгострокові зобов’язання.

Зобов’язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців від дати балансу, слід розглядати як довгострокове, якщо первісний термін погашення був більшим ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов’язання на довгострокове.

Аудитор з’ясовує, чи довгострокові зобов’язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їхньою теперішньою вартістю, яка залежить від умов та виду зобов’язання.

Облік розрахунків по короткострокових кредитах ведеться на рахунку 60 “Короткострокові позики” у національній та іноземній валюті за кредитами банків, строк повернення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув [78, с.132]. За кредитом цього рахунка відображаються суми одержаних кредитів, за дебетом – погашення та переведення до довгострокових зобов’язань у разі відстрочення кредитів (позик).

Аудитор здійснює аналіз фінансового стану підприємства, контролює дотримання строків платежів, своєчасність сплати комерційного кредиту. Комерційні кредити підприємство покриває за рахунок власних оборотних коштів, інших джерел, а також за рахунок банківського кредиту. Завдання аудитора – перевірити законність одержання і використання банківських кредитів за цільовим призначенням, своєчасність погашення їх.

Перевіряючи записи у Головній книзі й балансі, аудитор з'ясовує, якими видами позик користувалось підприємство. Для перевірки дотримання порядку кредитування, оформлення позик та їх погашення аудитор керується Інструкцією № 3 про відкриття банками рахунків у національній і іноземній валюті, затвердженою Постановою Правління НБУ від 27. 05. 96 № 121.

Аудит кредитних операцій доцільно проводити за видами позик – під товарооборот, товари сезонного нагромадження, на тимчасові потреби тощо.

За даними балансу і записами в реєстрі аналітичного обліку аудитор встановлює, чи використовувалася позика за цільовим призначенням. Аудитор перевіряє правильність відомостей про забезпечення виданих позик, наявність власних оборотних коштів у товарних запасах, повноту використання позик на тимчасові потреби, під нормативні запаси матеріальних цінностей. Особливій перевірці підлягають факти виникнення простроченої заборгованості, при цьому встановлюють причини, суму збитків від сплати процентів за підвищеною ставкою, перевіряють ефективність заходів щодо погашення прострочених позик, з оздоровлення фінансового стану підприємства. Основними причинами виникнення простроченої заборгованості є невиконання плану товарообороту, порушення позичальниками договірних зобов'язань, затоварювання тощо. Перевірку кредитних операцій здійснюють паралельно з аналізом виконання плану товарообороту і стану товарних запасів.

Типовими порушеннями є включення до забезпечення безтоварних рахунків при кредитуванні під розрахункові документи в дорозі некредитованих товарно-матеріальних цінностей, неточні відомості про склад товарних запасів сезонного нагромадження. Якщо підприємство одержало позику під товари сезонного зберігання, доцільно звірити суму фактичних залишків товарів сезонного зберігання з даними, поданими у банк.

Складання аудиторського висновку є останнім етапом проведення аудиту на підприємстві. Його написання регламентується МСА 700 “Аудиторський висновок про фінансову звітність” та МСА 800 “Аудиторський висновок при виконанні завдань з аудиту спеціального призначення” .

Аудиторський висновок складається на основі наступних джерел інформації: кінцевий варіант звітності; підсумки аудиту; аудиторські свідчення; протокол зустрічей з клієнтом; протокол обговорення результатів аудиту та ін. [82, с.89].

На етапі формування аудиторського висновку аудитор проводить групування виявлених помилок, формування робочого листка можливих виправлень та аналіз суттєвості не виправлених помилок. Аудитор також на цьому етапі здійснює перевірку узгодженості показників після виправлень та оцінку можливості підприємства продовжувати свою діяльність. На основі всіх даних, зібраних під час аудиторської перевірки та власних висновків аудитор складає Аудиторський висновок. Бухгалтерські проведення, які формує ЕОМ відповідають вимогам П(С)БУ та чинному законодавству. Єдиною рекомендацією аудитора після проведення перевірки, є рекомендація ведення Головної книги та Журналу, в якому б зазначався облік позикових коштів.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку економіки та складності нормативно-правової бази зростає ризик прийняття помилкових рішень на підставі фінансової звітності різними її користувачами. Підтвердження достовірності фінансової звітності аудитором має надзвичайне значення для прийняття будь-якими користувачами обґрунтованих ефективних управлінських рішень, які повинні прийматися на підставі достовірно наданої обліково-аналітичної інформації.

3.3. Модель оптимізації структури власного капіталу господарюючого суб'єкта

Результати в будь-якій сфері бізнесу залежать від наявності й ефективності використання фінансових ресурсів, що прирівнюються до “кровоносної системи”, яка забезпечує життєдіяльність підприємства. Від того, який капітал є в розпорядженні суб'єкта господарювання, наскільки оптимальна його структура і наскільки доцільно він трансформується в основні

й оборотні фонди, залежать фінансове благополуччя підприємства і результати його діяльності. Власний капітал характеризується простотою залучення, забезпеченням більш стабільного фінансового стану і зниженням ризику банкрутства. Необхідність у власному капіталі зумовлена вимогами самофінансування підприємств. Він є основою їхньої самостійності і незалежності. Від того, наскільки оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу, багато в чому залежить фінансове становище підприємства.

Необхідно зазначити, що сучасна економічна думка в усьому світі не виробила єдиного підходу до визначення поняття капіталу підприємства [86]. Також немає єдиної концепції, теорії та шляху оптимізації структури капіталу, що є однією з причин неефективного функціонування економіки як на макрорівні так і на мікрорівнях [90].

Однак зазначеним вище питанням останнім часом приділяється все більше уваги і зарубіжними, і вітчизняними науковцями [94, с. 214]. Питання пошуку додаткових джерел фінансування українських підприємств різних форм власності та можливостей їх виходу на світові ринки капіталу стають все більш актуальними. Крім того, не менш важливою залишається проблема вибору співвідношення боргового та акціонерного капіталу підприємства або визначення оптимальної структури її капіталу. Адже співвідношення цих двох джерел додаткового фінансування безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства, що, у свою чергу, прямо впливає на її вартість. Так, проблемам визначення сутнісної характеристики капіталу суб'єктів господарювання, різноваріантності його класифікаційного ранжування та підходів щодо оптимізації структурної будови присвячено праці багатьох фахівців.

Серед найбільш відомих зарубіжних учених, що присвятили багато уваги цьому питанню, можна виділити Модільяні, Міллера, Скотта, Майерса, Мейлафа, Росса, Леланда, Харіса, Равіва, Шульца, Даймондата ін. Більшість із них були засновниками центральних моделей оптимальної структури капіталу, які стали основоположними в теорії фінансів. Цю проблему досліджувало

також чимало відомих російських вчених. Серед них Н. Рудик, О. Ефімова, П. Кузнецов, І. Бланк, І. Івашковська. До найбільш відомих вітчизняних учених, які займалися вивченням цього питання, можна віднести О. Костюка, Л. Алексеєнко, А. Поддєрьогіна, В. Перевалова, Г. Семенова, П. Круша, С. Поліщука, В. Гавву, Е. Божка. Усі вони акцентують увагу на оптимальному співвідношенні між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства.

Розробка та впровадження ефективних методів доведення структуризації капіталу підприємств до її оптимального рівня та впровадження в повсякденну практику дали б можливість підвищити їх прибутковість і фінансову стійкість.

Аналіз структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Процес оптимізації структури капіталу підприємства здійснюється за такими етапами (рис. 3.2).

Основною метою цього аналізу є виявлення тенденцій динаміки обсягу і складу капіталу та їх вплив на фінансову стійкість та ефективність використання капіталу.

На першій стадії аналізу розглядається динаміка загального обсягу й основних складових елементів капіталу порівняно з динамікою обсягу виробництва та реалізації продукції; визначається співвідношення власного і позикового капіталу, його тенденції: у складі позикового капіталу вивчається співвідношення довго- та короткострокових фінансових зобов'язань; визначається розмір термінових фінансових зобов'язань та винесення причин протермінування.

Рис. 3.2. Модель оптимізації структури капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”

На другій стадії аналізу розглядається система коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства, яка визначається структурою його капіталу. У процесі проведення такого аналізу розраховуються і вивчаються в динаміці такі коефіцієнти:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансового левериджу (коефіцієнт фінансування);
- коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності;
- коефіцієнт співвідношення довго- та короткострокової заборгованості.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити ступінь стабільності його фінансового розвитку і рівень фінансових ризиків, які генерують загрозу банкрутства.

На третій стадії аналізу оцінюється ефективність використання окремих елементів капіталу в цілому. У процесі проведення такого аналізу розраховуються в динаміці такі показники:

- період обороту капіталу;
- коефіцієнт рентабельності власного використаного капіталу;
- коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
- капіталовіддача;
- капіталоемність реалізації продукції.

Практика показує, що не існує єдиних рецептів ефективного співвідношення власного і позикового капіталу не тільки для однотипних підприємств, а й для одного підприємства на різних стадіях його розвитку і при різній кон'юнктурі товарного і фінансового ринків [66]. Разом з тим, існує ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, урахування яких дає змогу цілеспрямовано формувати структуру капіталу, забезпечуючи умови найбільш ефективного його використання на кожному конкретному підприємстві. Основними із цих факторів є:

– галузеві особливості операційної діяльності підприємства. Характер цих особливостей визначає структуру активів підприємства, їх ліквідність. Підприємства з високим рівнем фондомісткості виробництва продукції і високої частини необоротних активів мають, переважно, більш низький кредитний рейтинг і вимушені орієнтуватися у своїй діяльності на використання власного капіталу. Крім того, характер галузевих особливостей визначає різну тривалість операційного циклу, позиковий капітал може бути використаний підприємством більшою мірою;

– стадія життєвого циклу підприємства. Підприємства, які перебувають на ранніх стадіях свого життєвого циклу і мають конкурентноспроможну продукцію, можуть залучати для свого розвитку більшу частку позикового капіталу. Проте для таких підприємств вартість цього капіталу може бути вищою від середньоринкової, тому в них рівень фінансових ризиків вищий, що враховується їх кредиторами. Водночас підприємства, які перебувають на стадії зрілості, більшою мірою мають використовувати власний капітал;

– кон'юнктура товарного ринку. Чим стабільніша кон'юнктура цього ринку, а відповідно, стабільний попит на продукцію підприємства, тим вищим і безпечнішим є використання позикового капіталу. І навпаки, в умовах несприятливої кон'юнктури і скорочення обсягу реалізації продукції використання позикового капіталу прискорено генерує зниження рівня прибутку і ризик втрати платоспроможності; за такого стану речей необхідно оперативно знижувати коефіцієнт фінансового левериджу за рахунок зниження обсягу використання позикового капіталу;

– кон'юнктура фінансового ринку. Залежно від стану цієї кон'юнктури знижується вартість позикового капіталу. При суттєвому зростанні цієї вартості диференціал фінансового левериджу може досягнути негативного значення (при якому використання позикового капіталу призведе до різкого зниження рівня фінансової рентабельності, а в деяких випадках – і до збиткової операційної діяльності). У свою чергу, при суттєвому зниженні цієї вартості різко знижується ефективність використання довгострокового позикового капіталу. Також кон'юнктура фінансового ринку впливає на вартість залучення власного капіталу із зовнішніх джерел – при зростанні рівня позикового відсотка зростають і вимоги інвесторів до норми прибутку на вкладений капітал;

– рівень рентабельності операційної діяльності. При високому значенні цього показника кредитний рейтинг підприємства зростає і воно розширює потенціал можливого використання позикового капіталу. Однак у практичних умовах цей потенціал часом залишається незатребуваним у зв'язку з тим, що при високому рівні рентабельності підприємство має можливість задовольняти додаткову потребу в капіталі за рахунок вищого рівня капіталізації отриманого прибутку. У цьому випадку власники надають перевагу інвестуванню отриманого прибутку у власне підприємство, яке забезпечує високий рівень віддачі капіталу, що знижує питому вагу використання позичених коштів;

– коефіцієнт операційного левериджу. Зростання прибутку, підприємства забезпечується спільним проявом ефекту операційного та фінансового леве-

риджу, тому підприємства із зростаючим обсягом реалізації продукції, які мають низький коефіцієнт операційного левериджу, можуть набагато збільшувати коефіцієнт фінансового левериджу, тобто використовувати велику частину позичених коштів у загальній сумі капіталу;

– ставлення кредиторів до підприємства. Як правило, кредитори при оцінюванні кредиторного рейтингу підприємства керуються своїми критеріями, які іноді не збігаються із критеріями оцінювання власної кредитоспроможності підприємством;

– рівень оподаткування прибутку. В умовах низьких ставок податку на прибуток або використання підприємством податкових пільг з прибутку, різниця у вартості власного та залученого із зовнішніх джерел капіталу знижується. Це пов'язано з тим, що ефект податкового коректора при використанні позичених коштів зменшується. У цих умовах більш прийнятним є формування капіталу із зовнішніх джерел за рахунок емісії акцій (залучення додаткового пайового капіталу). Водночас при високій ставці оподаткування прибутку суттєво підвищується ефективність залучення позикового капіталу;

– фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства. Неприйняття високих рівнів ризиків формує консервативний підхід власників і менеджерів до фінансування розвитку підприємства, при якому його основу становить власний капітал. І навпаки, прагнення отримати високий прибуток на власний капітал, незважаючи на високий рівень ризиків, формує агресивний підхід до фінансування розвитку підприємства, при якому позиковий капітал використовується у максимально можливому розмірі;

– рівень концентрації власного капіталу. Для того, щоб зберегти фінансовий контроль за управлінням підприємством (контрольний пакет акцій або контрольний обсяг пайового внеску), власникам підприємства не хочеться залучати додатковий власний капітал із зовнішніх джерел, навіть незважаючи на сприятливі для цього передумови.

З урахуванням цих факторів управління структурою капіталу на підприємстві зводиться до двох основних напрямів:

– встановлення оптимальних рівнів для певного підприємства використання власного та залученого капіталів;

– забезпечення залучення на підприємство необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури.

Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Для проведення таких оптимізаційних розрахунків використовується механізм фінансового левериджу.

Важливими механізмами реалізації завдання максимізації рівня рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансового ризику є фінансовий леверидж та модель Дюпона.

Фінансовий леверидж характеризує використання підприємством позичених коштів та його вплив на зміну коефіцієнта рентабельності власності капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж являє собою об'єктивний фактор, який виникає з появою позичених коштів в обсязі капіталу, що використовується підприємством і дає йому змогу отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень додатково генеруючого прибутку власним капіталом при різній мірі використання позичених коштів, називається ефектом фінансового левериджу. Дія фінансового важеля полягає у тому, що підприємство, використовуючи позичені кошти, змінює чисту рентабельність власного капіталу і свої дивідендні можливості [50, с. 132].

Існують дві основні концепції ефекту фінансового важеля. Західноєвропейські фінансисти визначають ефект фінансового важеля як прирощення до чистої рентабельності власних коштів, що його отримало підприємство завдяки використанню кредитів чи інших позичених коштів. Американські вчені трактують ефект фінансового важеля як відсоткові зміни чистого прибутку на акцію, викликані цією відсотковою зміною прибутку до сплати відсотків за кредит і податку на прибуток. Коли підприємство бере борг, то воно зобов'язується сплатити відсотки і в майбутньому погасити суму боргу. Ці відсотки вираховують з оподаткованого прибутку і збільшують його

величину для інвесторів. Однак чим більше боргів має підприємство у структурі свого капіталу – тим вищий фінансовий ризик. Це означає, що, незалежно від рівня доходу від своїх операцій, підприємство має сплачувати як основну суму боргу, так і відсотки за нього, коли настає термін погашення.

Отже, чим більше підприємство бере в борг – тим більше в нього фіксованих витрат і тим вища небезпека неспроможності покрити ці періодичні фіксовані платежі. Коли зростають борги – зростають і платежі відсотків. Незважаючи на те, що позики стануть високими стосовно прибутків підприємства. Якщо в період загального спаду економічної активності підприємство згортає свою діяльність – знижуються його прибутки, що збільшує ймовірність несплати відсотків за позиковий капітал.

Отже, фінансовий важіль – це “палиця з двома кінцями”. Якщо він вигідний у період економічного піднесення, то завдає збитків у період спаду економічної активності.

Переваги фінансового важеля треба зіставляти із фінансовим ризиком неплатоспроможності, який зростає. Настає момент, коли приріст витрат на відсотки за позикою перевищує витрати підприємства від фінансового важеля.

Фінансовий важіль означає включення до структури капіталу підприємства боргу, який дає постійний прибуток. Рівень ефекту фінансового важеля вказує і на фінансовий ризик, пов’язаний з підприємством. Оскільки відсотки за кредити належать до постійних витрат, нарощування фінансових витрат на залучені кошти супроводжується збільшенням сили операційного важеля і зростанням підприємницького ризику [93, с.89].

На практиці такі дослідження треба використовувати при прийнятті рішень про структуру капіталу. Оптимальна структура капіталу являє собою співвідношення між зобов’язаннями та власним капіталом підприємства, яке збільшує величину власного капіталу підприємства і, як наслідок, – прибутки його акціонерів. Це співвідношення не є постійним, а змінюється з часом і під впливом певних факторів.

Оптимальну структуру капіталу кількісно визначити неможливо. Однак, керівництво підприємства може знати приблизне її значення, врахуване на підставі факторів впливу та власного практичного досвіду, яке максимально наближає планову структуру до оптимального значення. Рішення щодо фінансування кожної інвестиції має узгоджуватись із співвідношенням зобов'язань та власним капіталом, тобто вони мають відповідати оптимальному плану. Якщо реальне співвідношення зобов'язань і сукупної вартості капіталу є нижче планового, то керівництво буде схильне фінансувати такий проект за рахунок кредитів. Якщо співвідношення зобов'язань до сукупної вартості капіталу перевищує плановий рівень, то підприємству вигідно збільшити величину власного капіталу для подальшого розширення. Як наслідок, реальні пропорції між зобов'язаннями та власним капіталом коливаються близько їх планових значень.

Отже, знання механізму впливу фінансового левериджу (важеля) на рівень прибутковості власного капіталу і на рівень фінансового ризику дає змогу цілеспрямовано керувати як вартістю, так і структурою капіталу підприємства.

Оптимізація капіталу за критерієм мінімізації його вартості. Процес цієї оптимізації базується на попередній оціці вартості власного та залученого капіталу при різних умовах його залучення і здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу.

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Цей метод оптимізації структури капіталу пов'язаний з процесом диференційного вибору фінансування різних складових активів підприємства [68, с. 118]. З цією метою всі активи підприємства поділяють на три групи:

- необоротні активи;
- постійна частина оборотних активів (незмінна частина сукупного їх розміру, яка не залежить від сезонних та інших коливань обсягу операційної діяльності і не пов'язана з формуванням запасів сезонного зберігання, довгострокового завезення і цільового призначення. Іншими словами, вона

розглядається як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності;

– змінна частина оборотних активів (вирівнююча частина сукупного розміру, яка пов'язана із сезонним зростанням обсягу реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди діяльності підприємства товарних запасів сезонного зберігання, дострокового завезення і цільового призначення. У складі цієї змінної частини оборотних активів виділяють максимальну і середню потребу в них).

Існує три принципових підходи для фінансування різних груп активів підприємства, а саме:

- консервативний підхід;
- компромісний підхід;
- агресивний підхід.

Консервативний підхід до формування оборотних активів передбачає не тільки повне задоволення поточної потреби у всіх їх видах, що забезпечує нормальний хід операційної діяльності, але й створення високих розмірів їх резервів на випадок непередбачених труднощів у забезпеченні підприємства сировиною і матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції, затримки інкасації дебіторської заборгованості, активізації попиту покупців тощо. Такий підхід гарантує мінімізацію комерційних і фінансових ризиків, але негативно позначається на ефективності використання оборотних активів – їх оборотності і рівні рентабельності. Помірний підхід до формування оборотних активів спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби у всіх їх видах і створення нормальних страхових їх розмірів на випадок найбільш типових збоїв у ході операційної діяльності підприємства. При такому підході забезпечується середнє для реальних господарських умов співвідношення між рівнем ризиків і рівнем ефективності використання оборотних активів.

Агресивний підхід до формування оборотних активів полягає в мінімізації всіх форм страхових резервів за окремими видами цих активів. За

відсутності збоїв у ході операційної діяльності такий підхід до формування оборотних активів забезпечує найвищий рівень ефективності їх використання. Проте будь-які збої в здійсненні нормального ходу операційної діяльності, викликані дією внутрішніх або зовнішніх чинників, призводять до істотних фінансових втрат через скорочення обсягу виробництва і реалізації продукції.

Таким чином, вибрані принципові підходи до формування оборотних активів підприємства (або тип політики їх формування), відображаючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, зрештою визначають суму цих активів і їх рівень відносно обсягу операційної діяльності.

Залежно від свого ставлення до фінансових ризиків власники або менеджери підприємства вибирають один з вищеперелічених варіантів фінансування активів. Формування показника цільової структури капіталу. Граничні межі максимально рентабельної та мінімально ризикованої структури капіталу дають змогу визначити поле вибору конкретних його значень на певний період. У процесі його вибору враховуються раніше розглянуті фактори, які характеризують індивідуальні особливості діяльності певного підприємства. Остаточне рішення, що приймається з цього питання, дає можливість сформулювати на майбутній період показник “цільової структури капіталу”, відповідно до якого здійснюватиметься подальше його формування на підприємстві шляхом залучення фінансових коштів з відповідних джерел.

Висновки до розділу 3

При написанні даного розділу, нами визначено, що в процесі аудиту використовуються два основних прийоми: фактичного контролю (інвентаризація) та документального. Методика аудиту власного капіталу складається із визначення її мети та завдань, нормативної бази, основних методів та прийомів, що застосовує аудитор під час перевірки, послідовності проведення аудиту.

З'ясовано, що аудит власного капіталу і аудит установчих документів не можуть досліджуватись окремо один від одного, тому що такий елемент власного капіталу, як статутний капітал, є основою будь-якого підприємства і фіксується в його установчих документах.

Встановлено, що питання методики та організації аналізу власного капіталу є досить актуальним, однак незважаючи на це, воно потребує додаткового опрацювання у розрізі комплексного підходу до аналізу. Аналіз власного капіталу є важливим елементом оцінки кредитоспроможності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Чортківський лісгосп здійснює свою виробничо – господарську діяльність частково за рахунок власного капіталу. Його питома вага у загальній величині пасивів становить 51,6 % – 2010р., 50,0 % – 2011р., 44,6% – 2012р. В свою чергу позичені засоби протягом аналізованого періоду зросли, а саме на 1141,0 тис. грн. (7,0 %) порівняно з 2010 роком та на 686,0 тис. грн. (5,4%) – 2011 роком, що є свідченням того, що підприємство залучає в свою діяльність позикові кошти. Негативним в діяльності Чортківського лісгоспу є зростання коефіцієнта автономії, який протягом порівняно з 2010 роком зріс на 0,3пункта, що не додає підприємству фінансової стабільності. В свою чергу сума позикового капіталу також зросла на 1141,0 тис. грн. порівнюючи з даними 2010 року, а в порівнянні з 2011 роком – на 686,0 тис. грн., що свідчить про зростання ступеня фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянувши актуальні питання обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм, ми прийшли до наступних висновків та внесли окремі пропозиції, а саме:

1. В сучасних умовах господарювання найчастіше як основне джерело фінансування використовуються власні кошти, величина і структура розподілу яких залежить від самого суб'єкта господарювання. Безумовно, найвищу фінансову стійкість мають підприємства, які використовують тільки власний капітал (їх коефіцієнт автономії дорівнює одиниці). Однак, це обмежує темпи їх розвитку (оскільки не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку) і вони не використовують фінансової можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

2. Абсолютна та відносна величини власного капіталу підприємства залежать від фінансових можливостей підприємства та обраної ним політики щодо структури капіталу. Фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу є альтернативою до залучення позичкових коштів.

3. Основним елементом власного капіталу є статутний капітал – що є показником, який характеризує розміри і фінансовий стан підприємства. Розмір статутного капіталу використовується як основа при розрахунках багатьох економічних коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан підприємства, і, в першу чергу, – автономність бізнесу. Зміст статутного капіталу полягає у забезпеченні створеної юридичної особи основними і оборотними засобами, необхідними для початку господарської діяльності по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг чи продажу товарів.

4. Динаміка власного капіталу – один з найбільш істотних і важливих показників, тому що відображає здатність підприємства підтримувати ефективність своєї господарської діяльності. Це показник того, чи є підприємство “діючим”, чи відповідає воно визнаному в Законі “Про

бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” принципу безперервності, тобто можна, оцінюючи активи і зобов’язання підприємства, висловити припущення, що його діяльність буде продовжуватися і надалі.

5. Основною метою діяльності будь-якого підприємства є збільшення його власного капіталу. На розмір власного капіталу впливає чотири основних типи операцій: доходи, витрати, внески та вилучення. Вартість капіталу – одна з найважливіших змінних в оцінці бізнесу, яка визначається ринком і майже повністю знаходиться поза контролем власників підприємств. Ринок встановлює базову без ризикову очікувану ставку доходу і величину премії, що вимагає інвестор (покупець цінних паперів) в обмін на прийняття на себе ризиків різних рівнів.

6. Власний капітал підприємства є важливим і складним об’єктом бухгалтерського обліку. Розкриття його сутності в обліку полягає у ретельному вивченні господарських процесів, оскільки інформація про капітал розпорошена та несистематизована у фінансовій звітності.

7. Найбільш стабільним є підприємство, яке використовує лише власний капітал, оскільки коефіцієнт автономії в такому випадку дорівнює одиниці. Але темпи розвитку подібних підприємств обмежені, оскільки власний капітал не може забезпечити необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон’юнктури ринку.

8. Високі темпи зростання власного капіталу свідчать про здатність підприємства формувати й ефективно розподіляти прибуток, уміння підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. Разом з тим, зменшення обсягів власного капіталу, як правило, є наслідком неефективної, збиткової діяльності і може призвести до банкрутства. От чому інформація про власний капітал підприємства в її динаміці є таким важливим для користувачів фінансової звітності.

9. Особливість власного капіталу полягає в тому, що він інвестується на довгостроковій основі і піддається найбільшому ризику. Чим вища його частка в

загальній сумі капіталу і менша частка позичкових засобів, тим вищий буфер, що захищає кредиторів від збитків, а отже, менший ризик втрат.

10. Для ефективної організації бухгалтерського обліку капіталу необхідно дотримуватися наступних стадій: забезпеченні облікового процесу, формування облікової політики, комп'ютеризація операцій з капіталом.

11. Виявлено, що правильно проведена організація бухгалтерського обліку та звітності на підприємстві веде до збільшення ефективності його діяльності. Тому власник підприємства повинен бути дуже ретельним та обізнаним при виборі організаційної структури обліку, затвердженні облікової політики, затвердженні планів проведення інвентаризації, системи діловодства та графіків документообороту.

12. Управління власного капіталом підприємства повинно передбачати облік і аналіз структури капіталу підприємства у поточному періоді, а також її оптимізацію його структури за результатами аналізу. Аналізуючи структуру капіталу, насамперед, визначають зміни за період дослідження, дають їм обґрунтовану оцінку з позиції інвесторів та підприємства, визначають основні фактори, які впливають на зміни складу і структури капіталу, а також розраховують низку показників, що характеризують власний капітал та фінансову стійкість підприємства.

13. Слід зазначити, що вибір критерію оптимізації поєднання власного та позикового капіталу у складі загальної суми капіталу підприємства є основними передумовами прийняття ефективних управлінських рішень.

14. Чортківський лісгосп здійснює свою виробничо – господарську діяльність частково за рахунок власного капіталу. Його питома вага у загальній величині пасивів становить 51,6 % – 2010р., 50,0 % – 2011р., 44,6% – 2012р. В свою чергу позичені засоби протягом аналізованого періоду зросли, а саме на 1141,0 тис. грн. (7,0 %) порівняно з 2010 роком та на 686,0 тис. грн. (5,4%) – 2011 роком, що є свідченням того, що підприємство залучає в свою діяльність позикові кошти. Негативним в діяльності Чортківського лісгоспу є зростання коефіцієнта автономії, який протягом порівняно з 2010 роком зріс на 0,3пункта,

що не додає підприємству фінансової стабільності. В свою чергу сума позикового капіталу також зросла на 1141,0 тис. грн. порівнюючи з даними 2010 року, а в порівнянні з 2011 роком – на 686,0 тис. грн., що свідчить про зростання ступеня фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

15. Підприємство в аналізованому періоді не використовувало довгострокові та короткострокові кредити банків, за винятком 2012 року, що є характерно для державних підприємств, і особливо якщо це структурний підрозділ. Залучення позикових коштів в оборот підприємства являється нормальним явищем. Це могло б посприяти тимчасовому покращенню фінансового стану при умові, що кошти не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що приводить до виплати штрафів, санкцій і погіршенню фінансового стану підприємства. Негативним моментом в діяльності ДП “Чортківське лісове господарство” є те, що, збільшилась доля заборгованості: за товари, роботи і послуги, розрахунки з бюджетом. Заборгованість підприємства з постачальниками і підрядниками протягом аналізованого періоду зросла, а саме на 356,0 тис. грн в порівнянні з 2010 роком та скоротилася на 915,0 тис. грн. – з 2011 роком, що є показником незначного покращення платіжної дисципліни підприємства.

16. Протягом аналізованого періоду зріс прибуток на одну гривню реалізованої продукції, а саме на 0,18 коп. в порівнянні з показниками 2010 року та на 0,11 коп. – 2011 року. Це є свідченням того, що продукція лісгоспу користується попитом, а значить підприємство частину чистого прибутку може використовувати на оновлення обладнання, а як результат збільшення обсягу власного капіталу Чортківського лісгоспу. В свою чергу протягом 2010 – 2012 років зріс рівень рентабельності капіталу, тобто його величина постійно нарощується, а підприємство веде політику нагромадження капіталу. Однак, керівництву слід уникати спрямування прибутку тільки на збільшення власного капіталу, вилучаючи кошти з інших напрямків.

Капіталомісткість – це показник, що характеризує відношення капітальних вкладень до приросту вартісного обсягу продукції, одержаного внаслідок освоєння цих капіталовкладень. У 2011 та у 2010 р. цей показник склав 0,07, що на 0,01 менше ніж у 2012 р.

Підвищення частки власного оборотного капіталу є свідченням покращення фінансового стану, оскільки зростає фінансова стійкість підприємства. Чим більша частка власного капіталу у загальній сумі майна, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

17. Виходячи з проведеного дослідження, для підвищення ефективної організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм вважаємо за доцільним розробити та доповнити в частині елементів облікової політики статутного капіталу робочий план рахунків з аналітичними розрізами до рахунку 40 “Статутний капітал” – 401 “Мінімальний статутний капітал” та 402 “Понад мінімальний статутний капітал”. Це надасть можливість підвищити контроль за вартістю статутного капіталу та дотримання вимог щодо мінімального розміру початкового капіталу та уникнення вимушеної ліквідації підприємства.

18. Господарські операції відображаються в бухгалтерському обліку тільки за наявності первинного документа. На операції, для яких немає стандартизованих бланків типових форм первинних документів, оформляється бухгалтерська довідка, використання якої, на законодавчому рівні, передбачено лише для виправлення помилок в облікових реєстрах. Інформація, яка наводиться в бухгалтерській довідці для інших операцій, неповною мірою висвітлює їх суть та методику розрахунку відображених в них сум. З метою усунення таких невідповідностей ми пропонуємо форми документів, якими би найбільш типові операції, що трапляються на підприємствах різних форм власності могли оформлятися для більш повного відображення їх суті.

Оптимізація структури капіталу повинна, насамперед, спиратись на певні критерії, які є індикаторами визначення оптимального поєднання власних та

позикових джерел формування капіталу залежно від цілей діяльності підприємства. Основними з критеріїв є: мінімізація середньозваженої вартості капіталу, максимізація рентабельності власного капіталу при однозначній мінімізації ризику, максимізація чистого прибутку .

Також ми пропонуємо використання факторної моделі прогнозування прибутку від продажу, що надасть змоги збільшити прибуток підприємства, вирівняти структуру власного та позикових капіталів, знизити змінні витрати та збільшити обсяг продажу.

Таким чином, розроблені пропозиції щодо вдосконалення організації обліку і аудиту власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм зможуть підвищити ефективність його використання, дасть змогу підвищити контроль за його використанням, вартістю статутного капіталу та дотримання вимог щодо мінімального розміру капіталу, покращити показники фінансово-господарської діяльності, підвищити рівень прибутковості та рентабельність капіталу.

На нашу думку, питання організації облікового процесу і аудиту капіталу – не тільки функціональні обов'язки керівника. Запорукою одержання оперативної та об'єктивної інформації про капітал за поточний період та прогнозна оцінка на перспективу є злагоджені адміністративні дії керівника та бухгалтерського апарату на чолі з головним бухгалтером підприємства.

Підводячи підсумок, можна сказати, що вдосконалення організації обліку і аудиту власного капіталу за зазначеними напрямками дозволить не тільки підвищити об'єктивність й достовірність показників капіталу та ефективність його використання, а буде сприяти підвищенню престижності підприємства та залученню нових можливостей для підприємства. Приведення власного та позиченого капіталів до оптимального співвідношення може допомогти ДП “Чортківське лісове господарство” підвищити довіру третіх осіб до підприємства, і як наслідок, до можливості залучення необхідних ресурсів для діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютина М.С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия [Текст]: [учебно-практическое пособие] / М.С. Абрютина, А.В. Грачев. – [2-е изд., испр.] – М. : Дело и Сервис, 2000. – 256 с.
2. Алексеенко Л.М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми та перспективи розвитку: [монографія] / Л.М. Алексеенко. – К.: Максимум, 2004. – 424 с.
3. Анисимова Г.С. Вплив структури капіталу на фінансово-економічний стан промислового підприємства / Г.С. Анисимова // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 1 (19). – С.96–102.
4. Андреева Г. І. Організація і методика економічного аналізу: [навчальний посібник] / Г. І. Андреева. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 294 с.
5. Баліцька В.В. Організаційно-функціональний механізм впливу на формування капіталу підприємств / В.В. Баліцька // Фондовий ринок. – 2008. – № 43. – С. 24-34.
6. Баліцька В.В. Структурування капіталу підприємств та оцінка ефективності його використання / В.В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 6. – С. 56-62.
7. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр : Эльга, 2002. – 656 с.
8. Бланк И.А. Управление формированием капитала: учебник / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.
9. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування: [Навч. посібник.] – Львів: Компакт – ЛВ, 2005. – 312 с.
10. Блонська В.І. Управління цільовою структурою капіталу підприємства / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.3 – С. 163 – 169.

11. Блонська В.І. Діагностика управління капіталом підприємства / В.І. Блонська, Т.М. Хватамуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – №. 19.11. – С. 252 – 258.
12. Бондарчук А.В. Економічна сутність капіталу: [Електронний ресурс] / А.В. Бондарчук // НБУ ім. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_4/24_Vodn.pdf.
13. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: [Підручник] / Є.Ф.Брігхем; пер. з англ. – К.: Молодь, 2000. – 1000 с.
14. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: [підручник] / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 528 с.
15. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 528 с.
16. Ван Хорн. Дж. К. Основы управления финансами: [пер. с англ.] / Гл. ред. серии Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 800с.
17. Варічева Р. В. Звіт про власний капітал як джерело аудиту операцій з руху власного капіталу / Р. В. Варічева // НБУ ім. Вернадського. – 2010. [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2010_2/5.pdf.
18. Викиданець І.В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства: / І.В. Викиданець // НБУ ім. Вернадського. – 2009. [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_3/27.pdf.
19. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О.Й. Вівчар, В.М. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.5. – С.146 – 150.
20. Воськало, Н. М. Проблеми формування і використання резервного капіталу / Н. М. Воськало, В. І. Воськало // НБУ ім. Вернадського. –

2009.[Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2009_647/52.pdf.

21. Ганієв А. Капітал акціонерного товариства: принципи формування, оптимізація структури / А. Ганієв // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 7-8. – С. 41-45.

22. Господарський кодекс України: Кодекс набирає чинності з 1 січня 2004 р. – К.: Школа, 2003.

23. Головач В. В. Власний капітал – що має знати користувач звітності про підприємство / В.В. Головач // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 12. – С. 9-12.

24. Гольцова С. М. Бухгалтерський облік: [навчальний посібник.] / С.М. Гольцова, І.Й. Плікус. – Суми: ВТД “Університетська Книга”, 2006. – 255 с.

25. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А. Городня, О.Р. Стефанюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – № 18.10. – С. 250 – 253.

26. Грачев А.В. Финансовый менеджмент / А.В. Грачев // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 2. – С. 33-48.

27. Давыдова Л.В.
Особенности формирования структуры капитала предприятия / Л.В. Давыдова, С.А. Ильминская // Финансы и кредит. – 2007. – № 47. – С. 42-52.

28. Джунковський В.Д. Формування оптимальної структури капіталу: / В. Д. Джунковський // НБУ ім. Вернадського. – 2007. [Електронний ресурс]– Режим доступу:http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltsu/17_5/149_Dzundzowski

29.Дороніна М.С. Управління економічними і соціальними процесами підприємства: [Монографія] / М.С.Дороніна. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 432 с.

30. Дробчак С.З. Особливості управління капіталом підприємства у процесі інтеграції України в глобальну економіку знань / С.З. Дробчак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 11. – С. 44-50. 27.

31. Економічний словник / ред.-упоряд. Багрій П.І., та ін. –К., 2003. – 621 с.

32. Єрмошенко, М.М. Фінансовий менеджмент: [курс лекцій] / М.М.Єрмошенко, С.А. Єрохін, О.А. Стороженко // Національна академія управління. – К. : НАУ, 2004. – 506 с.
34. Єфіменко Н.А. Теоретичні засади відтворення якості основного капіталу підприємств / Н.А. Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 – С.74-85.
35. Зборовська Ю.О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення капіталу / Ю.О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 7. – С. 35 – 39.
36. Зятковський І.В. Теоретичні засади фінансів підприємств / І.В.Зятковський// Фінанси України. – 2009, № 4. – С. 25.
37. Жилава-Гулька М.І. Особливості формування власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм / М.І. Жилава-Гулька/ Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: зб. Тез студентської наук.-практ. конф., (12 квітня 2013р.). Чортків, 2013. – С. 40-43
38. Ільїна С.Б. Основи аудиту: [Навчально-практичний посібник.] / С.Б.Ільїна – К.: Кондор, 2006 р. – 378 с.
39. Кірсанова Т.О. Система управління власним капіталом підприємства / Т.О. Кірсанова, Н.О. Коляда // Вісник СумДУ. – 2010. – №1. – С.58 – 63.
40. Ковальчук Н.О. Основні аспекти аналізу та управління структурою: / Н.О. Ковальчук, Т.І.Репужинська // НБУ ім. Вернадського. – 2009.[електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc>
41. Крамаренко, Г. О. Фінансовий аналіз [Текст]: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 392 с
42. Керанчук Т. Оцінка стабільності фінансового стану підприємства / Керанчук Т. – Економічний часопис. – № 10. 2010.
43. Ковалев В.В. Учет, анализ и финансовый менеджмент: [учеб-метод. пос.] / В.В. Ковалев, Вит. В. Ковалев – М.: Финансы и статистика, 2006. – 688 с.

44. Коркушко О.Н. Обліковий аспект аналізу власного капіталу: / О.Н. Коркушко // НБУ ім. Вернадського. – 2010. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/korkushko.pdf>.
45. Корнійчук Л.Я. Історія економічних вчень / Л.Я.Корнійчук – К.: КНЕУ, 2001. – 564 с.
46. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 392 с.
47. Кудряшов В.П. Фінанси:[Навч. посібник.] / В.П.Кудряшов – Херсон: Олді-плюс, 2006. – 352 с.
48. Кузнецова Т.В.Дефініція поняття “капітал” у системі поглядів різних економічних шкіл / Т.В. Кузнецова // Вісник міжнародного слов’янського університету.– 2011. – №. 1-2. – С.41-43.
49. Кулаковська Л.П. Основи аудиту: [навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти.] / Л.П.Кулаковська, Ю.В. Піча – Львів: Новий світ, 2002. – 504 с.
50. Латишева І.Л. Вплив структури капіталу на забезпечення економічної безпеки підприємства / І.Л. Латишева // Вісник економіки транспорту і промисловості – 2010. – № 29. – С. 130 – 134.
51. Лисица М. И. Обзор моделей теориструктурыкапитала и анализихсостоятельности / М.И. Лисица // Финансы и кредит. – 2009. – №9. – С. 48-56.
52. Литовченко О.Ю. Оптимізація структури капіталу як складова стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства / О.Ю. Литовченко, С.А. Макуха // Вісник економіки транспорту і промисловості – 2010. – № 29. – С. 134 – 136.
53. Ліпич Л.Г. Капітал в системі управління підприємством / Л. Г. Ліпич, О.І. Надзевич // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2009. – №26 – С. 114 – 119. – 20
54. Луценко С. И. Характеристики финансовойструктурыкапиталакомпаниии / С. И. Луценко // Финансовый менеджмент. – 2010. – №3. – С. 38-50.

55. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы, политика : [пер с англ.] / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – [11-е изд.]– К. : ХаГар, 2008. – 785 с.
56. Марушко Н.С. Деякі аспекти організації обліку залученого капіталу / Н.С. Марушко // Науковий вісник НЛТУ України / Збірник науково-технічних праць – 2008. – Вип. 18.10 – с. 150-160.
57. Маршалл А. Принципыэкономической науки / А.Маршалл–[пер. с англ.] –[В 5 т.] – М.: Издат. группа “Прогресс”, 1993, – т. 1. – 416 с.
58. Марюта О.М. Адаптивне управління прибутком підприємства / О.М.Марюта // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 83-90.
59. Мельник О.В. Особливості формування власного капіталу підприємства / О.В. Мельник // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2010.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnuudpssu/2010_1/2010_1_Melnik_Danilova_Vengurenko_Stepanenko.pdf.
60. Мочерний С.В.Економічна теорія: [Посібник для студентів вищих закладів освіти] / С.В. Мочерний– К.: Вид. центр “Академія”, 1999. – 592 с.
61. Наумова Н.В. Эффективноеуправлениекапиталом и источникамиегопокрытия на промышленныхпредприятияхрегиона: [монография] / Н.В. Наумова, Б.И. Герасимов, Л.В. Пархоменко. – Тамбов : ТГТУ, 2004. – 104 с.
62. Нестеренко Ж.К. Нерозподілений прибуток як джерело збільшення власного капіталу підприємства / Ж.К. Нестеренко, Т.А. Афанасьєва // НБУ ім. Вернадського. [Електронний ресурс]– 2009. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/200931/Zmist/_2_2_PDF.pdf.
63. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: [Підручник] / За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – К.: Вища шк. Знання, 2002. – 743 с.
64. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення/ В.М. Опарін В.М. // Вісник НБУ. – 2010, – № 5. – С. 11.
65. Оцінка активів підприємства: [навчальний посібник] / ред. Ю.В. Панасовський. – Суми : Університетська книга, 2009. – 512 с.

66. Пілецька С.Т. Механізм формування власного капіталу підприємства / С. Т. Пілецька // НБУ ім. Вернадського. – 2010. [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_2/141.pdf.
67. Податковий кодекс України . – К.: ДР “ІВЦ ДПА України”, 2010. – 336 с.
68. Пойда-Носик Н.Н. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки / Н.Н. Пойда-Носик, Л.В.Петришинець // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 117-124.
69. Пойда-Носик Н.Н. Фінансові ресурси підприємства / Н.Н.Пойда-Носик, С.С.Грбарчук// Фінанси України. – 2011, – № 1. – С. 96-103.
70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”, положення МФУ від 31.03.1999, №87 [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO2.aspx>
71. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку “Звіт про власний капітал” положення МФУ від 31.03.1999, №87 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO5.aspx>
72. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб’єктів господарювання: [підручник] / П. Я. Попович // – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 416 с.
- 73.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні, закон України від 16.07.1999р. №996-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
74. Прокопенко І.Ф., Курс економічного аналізу: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Петряєва З.Ф.; За ред. І.Ф. Прокопенка. – Харків: Легас, 2004. – 384 с.
75. Рахаев Б. Управление капиталом на уровне предприятия / Б. Рахаев, Ф. Узденова, Л. Кудалиева // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 12. – С. 110-116.
76. Рованів І.І. Політика формування капіталу і фінансова звітність підприємства: аналіз взаємозалежності показників на прикладі України / І.І.Романів // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 115 – 119.

77. Руденко, А.М. Управление капиталом организации в условиях рынка / А. М. Руденко // Финансы и кредит. – 2011. – № 43. – С. 35-39.
78. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: [Навч. посібник.] / Є.Г.Рясних – К.: Скарби, 2003. – 238 с.
79. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб]. / Г. В. Савицька – [3-тє вид., випр. і доп.] – К. : Знання, 2007. – 668 с.
80. Салига С.Я. Фінансовий менеджмент: [навчальний посібник] / С.Я.Салига, Н.В. Даций, С.О. Корецький та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 274 с.
81. Самуэльсон П. Экономика / П.Самуэльсон – [т. 1.] – М.: НПО “АЛГОН”, ВНИСИ, 1992. – 332 с.
82. Семенов Г.А. Аналіз структури капіталу підприємства / Г.А. Семенов, М.О. Єропутова // Економічний вісник Донбасу. –2007. – 4(10). – С. 89-98.
83. Семенов Г.А. Оптимізація структури капіталу підприємства / Г.А. Семенов, А.В. Пелешко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 4. – С. 164-170.
84. Семенов Г.А. Побудова моделі ефективного управління структурою капіталу підприємства / Г.А. Семенов, А.В. Мелешко// Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 2 (6). – С. 78-83.
85. Сопко В.В. Власний капітал підприємств: особливості визначення та обліку / В.В. Сопко // Науковий вісник Львівської академії і права. – 2007. – 17.6. – С. 246 – 253. – 24
86. Стельмахук Ю.А. Сутнісний аспект капіталу в контексті управління ефективністю його використання та відтворення / Ю.А. Стельмахук // НБУ ім. Вернадського. – 2010.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_2/79.pdf
87. Суярова О.О. Узагальнення існуючого досвіду класифікації капіталу / О.О. Суярова // Вісник Сум ДУ Серія Економіка , – № 2, 2010. – с. 211-219.

88. Сысоева Е.Ф. Структура капитала и финансовая устойчивость организации: практические аспекты / Е.Ф. Сысоева // Финансы и кредит. – 2007. – № 22. – С. 24-30.

89. Финансовый менеджмент: [учебн. курс] / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга. 2001. – 528 с.

90. Хаджинова О. В. Методологічні аспекти щодо визначення власного капіталу суб'єктів господарювання на основі фінансової звітності підприємства / О. В. Хаджинова, О. І. Булахова // НБУ ім. Вернадського. – 2009. [Електронний ресурс]– Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/359.pdf.

91. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета [пер. с англ.] / Э.С. Хендриксен., М.Ф. ВанБреда; Под ред. проф. Я.В. Соколова – М.: Финансы и статистика. 1997.

92. Цивільний кодекс України : [Коментар.]–Х.: ТОВ“Одіссей”, 2003. – 856

93. Цыганков К.Ю. Теория и методология бухгалтерского учёта капитала / К.Ю. Цыганков / Специальность 08.00.12 –“Бухгалтерский учёт, статистика”: дисс.. на соискание учёной степени доктора экономических наук. – Новосибирск – 2009. – С. 89.

94. Швиданенко Г.О. Управління капіталом підприємства: [навчальний посібник] / Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук – К.: КНЕУ, 2007. – 440 с.

95. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / І Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2011. – №5-6. – С. 39-44.

96. Шпак Н.З. Система управління капіталом підприємства / Н. З. Шпак, О.М. Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.10 – С. 257 – 261.

Додаток А

Продовження додатку А

Продовження додатку А

Додаток А¹

Продовження додатку А¹

Продовження додатку А¹

Додаток Б

Продовження додатку Б

Додаток Б¹

Продовження додатку Б¹